

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ
ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXX
Књига 58

Нови Сад, октобар 1998
Број 10

САДРЖАЈ

РАСПРАВЕ

Др Зорица Мршевић	Карактеристике судских случајева
сексуалног злостављања деце / 391
Др Жељко Фајфрић	Да ли је постојала адвокатура у
средњовековној Србији? / 401
Душан Гајић	Привремена примена савезних закона с
посебним освртом на њихов престанак
важења / 408
Др Јожеф Салма	О међународном колизионом приватном
праву Мађарске / 415

ХРОНИКА

Саопштења Управног одбора Адвокатске коморе Војводине — Конгрес
украјинских правника — Нова адвокатска Тарифа — Катедра Адвокатске
коморе Војводине — Годишња скупштина Општинске организације
адвоката Зрењанина / 424

ПРАКСА

Грађанско и управно право

Предраг С. Веселиновић	Коментар одлуке поводом обавезе плаћања
доприноса за социјално осигурање / 426 |
|------------------------|---|

САОПШТЕЊА

Са седнице Управног одбора Адвокатске коморе Војводине / 430

Указом Председништва СФРЈ бр. 64 од 12. јула 1988,
поводом 60-годишњице излажења,
„ГЛАСНИК” Адвокатске коморе Војводине
о д л и к о в а н
Орденом заслуга за народ са сребрном звездом

CONTENTS

DISCUSSIONS

- Zorica Mršević, Ph.D. Features of child sexual abuse cases before the courts / 391
- Željko Fajfrić, Ph.D. Was there a Bar in the Medieval Serbia? / 401
- Dušan Gajić Provisional application of federal laws with special emphasis on the termination of their effect / 408
- Jožef Salma, Ph.D. On the private international conflicts of laws of Hungary / 415

CHRONICLE

Notices from the Management Board of the Vojvodina Bar Association —
Congress of Ukrainian lawyers — The new scale of fees of the Bar —
The colloquium of the Vojvodina Bar Association — Annual Meeting
of the Municipal organization of lawyers of Zrenjanin / 424

CASE LAW

Civil Law and Administrative Law

- Predrag S. Veselinović A commentary of the decision on the duty to pay social security taxes / 426

NOTICES

From the Meeting of the Managing Board of the Vojvodina Bar Association / 430

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Покренут 1. јуна 1928.

Главни и одговорни уредници

Др Косџа Мајински (1928—1932), др Никола Николић (1933—1936), др Василије Сџанковић (1936), др Славко М. Бирић (1937), Владимир К. Хаџи (1937—1941), Милорад Боџић (1952—1972), Сава Савић (1973—1987), Мирослав Здјелар (1987—1994)

Уреднички одбор

СЛОБОДАН БЕЉАНСКИ

главни и одговорни уредник
адвокат у Новом Саду

Др Енике Веї, адвокат у Новом Саду, Милан Добросављевић, адвокат у Новом Саду, др Јанко Кубињец, адвокат у Бачком Петровцу, др Жељко Фајфрић, адвокат у Шиду, мр Славен Бачић, адвокат у Суботици, Предрај Веселиновић, адвокат у Новом Саду

Технички уредник
Мирјана Јовановић

Адреса Уредништва
21000 Нови Сад, Змај Јовина 20/І. Телефон: 021/29-459, 21-235
Рукописи се не враћају

ГЛАСНИК

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXX
Књига 58

Нови Сад, новембар 1998
Број 10

РАСПРАВЕ

УДК 343.546

Др Зорица Мршевић

Институт за криминолошка и социолошка истраживања — Београд

КАРАКТЕРИСТИКЕ СУДСКИХ СЛУЧАЈЕВА СЕКСУАЛНОГ ЗЛОСТАВЉАЊА ДЕЦЕ*¹

*„Ова прича се дешава у стању љреке
пошребе и јавне невоље.”*

Кларис Лиспектор

Основна карактеристика пресуђивања учиниоцима дела сексуалног злостављања деце је њихова изузетна реткост у пракси судова. У случајном узорку од 356 правноснажних случајева двају београдских општинских судова, Првог² и Трећег³, појавила су се свега четири случаја⁴ сексуалног злостављања деце. Следећа врло уочљива карактеристика је присуство законске подквалификације, јер се по правилу, радње сексуалног насиља према деци у свим случајевима

* Рад примљен: 10. VIII 1998.

¹ Овај текст настао је као резултат рада на пројектима: 1. „Сексуално злостављање деце као криминогени фактор” Института за криминолошка и социолошка истраживања који финансира републичко Министарство науке у периоду од 1996—2000. и којим руководи др Зорица Мршевић; и 2. „Превенција, рано откривање, препознавање и заштита деце — жртва насиља”, у организацији Факултета политичких наука, Катедре за социјални рад, којим руководи проф. др Милосав Милосављевић, а финансира Фонд за отворено друштво.

² Прегледано је 167 случајева.

³ Прегледано је 189 случајева.

⁴ Радња петог наведеног случаја није правно квалификована као сексуални деликт већ као противправно лишење слободе, али смо га ми разумели као пример кривично негоњеног сексуалног насиља према женском малолетном лицу.

квалификују као кривично дело „блудне радње” које је најлакше у систему сексуалних деликата. Као учиниоци се по правилу гоне лица која нису у крвном сродству са оштећеним малолетним лицима, док су крвни сродници ретко кривично гоњени, па их у овом узорку уопште нема. У кривичном поступку се без изузетака јавља вештачење жртве са циљем да се сазна да ли се ради о детету које одступа на било који начин од свог календарског узраста, да ли је у стању да коректно перципира догађаје и да ли спада у категорију „патолошки лажљивог детета”. Кривични поступци трају од догађаја до правноснажности пресуде по правилу дуже од годину и по дана, прелазећи у неким случајевима две године. Током тог периода, дете-жртва се о догађају испитује много пута, на разним процесним инстанцама, при чему се из процесних списа не констатује присуство децјег психолога или неког другог лица обученог за узимање изјава од деце. Присутни су често и докази о приватном животу мајке детета-жртве, са тенденцијом наглашавања њене „несолидности, неморалности, воћења несрећеног или неуредног” живота. Те доказе у поступак уводи по правилу одбрамбена страна уз дозволу суда, настојећи да компромитовањем мајке дискредитује веродостојност жртвиног исказа. Казне су (ако уопште дође до њиховог изрицања) изузетно благе и јављају се у виду затворске казне у трајању од неколико месеци.

Пример 1⁵

Окривљени⁶ је у периоду од 1991. до 1994. године извршио низ блудних радњи малолетним женским лицима које су биле ситаре од 6 до 9 година. Представљао се у парковима као учитељ у пензији, да би затим ишао и додиривао девојчице за полне органе. Једну од њих је повукао за руку и одвео у свој ситан кад се враћала из продавнице, закључао врата, а затим је љубио по лицу и преко шорца дирао по полном органу. Девојчица је плакала, била је улашена, а после интервенције једне комшинице успела је да побегне. У паркићу код Београдској драмској позоришта извршио је блудну радњу над другом девојчицом која је у време извршења дела била ситара 6 година, иако ишао је дете привукао себи и пољубио „филмски” у уста. У улазу своје зраде извршио је блудне радње над шрећом девојчицом која је у време извршења дела 6 година ситара на тај начин ишао је дете, које иначе није могло да само оствори врата јер није могло да дохвати две од интерфона, ишшио у

⁵ III општински суд у Београду 691/94. Блудне радње чл. 108. у вези са чл. 106. ст. 1.

⁶ Б. В., у време извршења дела стар 76—80 г., неосуђиван, удовац, пензионер, дипл. правник.

зграду, а затим док су чекали лифт, подио ју је, пољубио у уста, скинуо цорц и ташице, затим помиловао по поном орјану шијајући је за младеж на прејони и констатујући како је сладак, а пошом је позвао у свој стјан „да му види јајца и да јој да бомбоне”. Све најаднуће девојчице су одмах испричале родитељима што им се догодило. Развијене су (физички и психички) у складу са календарским узрашћом. Окривљени је неирао извршење дела. Као олакшавајуће околности суд је узео његову старост и неосуђиваност, а као оштравајуће више истих дела, као и то да је 2 извршио док је трајала испраћа за прво. Изречена му је јединствена казна затвора у трајању од 7 месеци.

Пример 2⁷

Окривљени⁸ је у свом стјану извршио блудне радње над малолетном девојком која у време извршења кривичног дела није навршила још 14 година и која му је била поверена као наставнику ради учења, иако што је приликом држања наставе математике искористио одсуство укућана и закључао врата и сео поред малолетне оштећене, те јој је затим откопчао кошуљу, миловао је по грудима и љубио у лице. Он неира извршење блудних радњи и каже да је само у једном тренутку задрлио оштећену на охрабрујући начин што је решила добро један задатак и да је то урадио као да се ради о свом детету и да јој ништа друго није урадио није имао намеру. Девојчица је међутим изашла из његове куће улакана, улашена и збуњена и ипак је затекао њен брат који је о томе обавестио њихову мајку, којој је пошом девојчица све испричала. Мајка ниједног тренутка није посумњала у истинитост онога што јој је кћер испричала јер између њих постоји поверење и дете је не би лажало. Каже да је дете и даље улашено и да једно време није није излазила из куће, иа ни у школу, јер учинилац стјанује у истој улици а и некада је предавао у њеној школи где повремено долази. Већтаков налаз је да девојчица има осећај инфериорности, највероватније као резултат развода својих родитеља, да је тиха и улашена, али да је искрена и постојана у својим исказима, као и да има добру перцепцију реалности. Првостепену пресуда је затвор 6 месеци, а другостепену пресуда је преиначење првостепену пресуде у 3 месеца затвора.

⁷ Први општински суд у Београду К 1433/96. Блудне радње чл. 108. у вези са чл. 107. ст. 3.

⁸ М. А., у време извршења кривичног дела стар 50 г., по занимању пензионисани професор математике.

Недостатак доказа у следећем примеру је цењено на превише формалистичан начин простог констатовања постојања неподударности у исказима између оштећених и сведока, без улажења у суштину а то је да су једини сведоци уједно и власници изнајмљеног стана у коме су живели оштећени и да је могући мотив њиховог „несећања” жеља да по сваку цену избегну „проблеме”. Даље, узета је у обзир само контрадикција између изјава тих сведока и детета-жртве а не и контрадикција између њихове изјаве и изјаве окривљеног, као и суштинска подударност о спорној чињеници између изјаве окривљеног и детета-жртве. Следећа чињеница да је дететова мајка покушавала на све начине да се отараси нежељеног партнера, нудећи му чак 1000 марака да оде, сматрамо да није доказ о непостојању дела као што је суд констатовао, већ пре сигуран доказ о постојању озбиљних проблема са понашањем окривљеног у тој заједници услед његовог насилног понашања.

Пример 3⁹

Окривљени¹⁰ је извршио блудну радњу над малолетном девојком, у време извршења дела сџаром 15 година, кћерком своје невенчане сугрује, иако ишћо ју је кривичној дана више ишћиа ошамарио и ударао лавом о зид, ишћећао мајшцу и оборио на иод, скинуо хеланке, лећао иреко ње, левом руком је ухватио обе њене руке а десном је дирао ио целом ишћелу. Он нећира извршење дела и објашњава да је кривичној дана девојчина мајка изашћла, а он се иосваћао са девојком око ишћоћа који ће ироћрам да иледају на ишћелевизији. Пришћом је он једном ошамарио а она је изјурила из сћана и звонила код комшћија да се ишћожали да је он ишћуче. Ошћићећена ишћврди да је он ишћукао, ишћећао мајшцу, скинуо хеланке, лећао иреко ње и ишћрелазлио руком иреко целој њеној ишћела а нарочићио ишћруди. Каже да се ошћрћла у једном моменћиу, да је ишћобећла у кућиаићило иде се закључака одакле је дозвала комшћије (који су уједно и иазде, ишћј. власници сћана који су им изнајмили), и да се ошћкључала ишћек када је ишћај човек дошћао и ошћићраићио је у њећов сћан. Девојчина мајка као сведок каже да је ишћри ишћовраићу кућиа заићекла сћан у нереду, и кћер како ишћлаче у исћећаној одећи. Комшћије као сведоци ишћврде да никада малолетна ошћићећена није долазила код њих да се жали да је очух ишћуче. Вещћиаков налаз је да је малолетна ошћићећена у свом душевном развоју у складу са својим календарским узрасћиом, да је сћисобна да ишћерцићира и реићродукује доћаћаје верно. Донетћа је осло-

⁹ Први опшћински суд у Београду К 190/93. Блудне радње чл. 108. у вези са чл. 103. КСС.

¹⁰ Б. Ј. у време извршења кривичног дела имао 29 година, по занимању трговац, неосубиван.

бабајућа пресуда због наводне небудљивости доказа, њихове нелогичности и присуства другачије мотивације у односу на утврђене битне чињенице. Наиме, утврђено је да девојчина мајка и њен ванбрачни муж, окривљени, не живе у добрим односима и да је она на разне начине покушавала да га наговори да оде и да је изражисла од неких људи да посредују у томе, нудећи му 1000 марака. Суд је утврдио да је цела прича пренаглашена са тим мотивом да се окривљени доведе у невољан положај.

Пример 4¹¹

Окривљени¹² је склопио посао са дечаковим оцем о кречену њиховој ситана. Све је било у реду док једно вече мајстор није кренуо кући а са њим и малолетни дечак, у том моменту ситар 7 година, да би купио присине у самоуслугу. Петнаестак минути касније дечак се вратио и улашено позвао мајку у кућу да би јој рекао да „онај чика Слоба није нормалан” исричавши јој шта се десило. Силазећи са њом ситара мајстор је дечака узео у наручје и носио низ ситенице, откопчавши му при томе шлиц, дерајући га и љубећи, све до друге ситара иде је мајстор поздравео комшиницу покривши јакном дечака која је носио и сирчао низ ситенице до приземља. Ту га је сусетио на земљу, чврстио га узео за руку и одвео у самоуслугу иде му је купио шта је хтео, а кад су изашли из самоуслуге, отети га је узео у наручје и понео кући. Кад су замакли у њихову улицу све је поновио доирајивши га до улаза и љутићи му рекавши: „Мали, брижи кући”. По оцени психолога психолошка зрелост малолетног дечака одговара његовом календарском узрасту и он је у попуној способности способан да даје исказ у својству сведока-оштећеног. Његова интелигенција је узраста деветио од 9 година. Окривљени негира да је било како напандао или додиривао дечака сем што га је сneo низ ситенице да би отишли до самоуслуге да пазаре. Окривљени пориче било каква хомосексуална искуства и интересовања. Критичног дана био је у припитом ситану јер је у организам унео 148 мл чистог алкохола (вињак и пиво). Мишљење већтака је да не болује од душевне болести, душевне поремећености и да није душевно заостала особа. Није зависан од алкохола. Није установљена сексуална перверзија (хомосексуалност или педофилија). Првостепеном пресудом окривљени је кажњен затвором од 5 месеци условно 2 године, коју пресуду је преиначио Окружни суд на 3 месеца безусловне затвора сматрајући да условна осуда није адекватна друштвеној опасности дела.

¹¹ III општински суд у Београду К 77—95. Блудне радње са лицем које није навршило 14 год. чл. 108. КЗ РС.

¹² С. Е., у време извршења дела стар 32 године, по занимању молер.

У следећем примеру суд није узео у обзир постојање насилних сексуалних односа окривљеног отмичара према оштећеној, жртви отмице, већ се бавио само аспектом постојања физичког насиља, подразумевајући због њиховог претходног забављања „доброволност” сексуалних односа.

Пример 5¹³

Окривљени¹⁴ је у дворнициу III београдске гимназије одузео слободу кретања, а затим противправно зашворио малолетну оштећену Т. М. (17 л. у време доњања), тако што је рукама ударио, оборио на тло и употребом силе одвукао из дворнициа и у једној недовереној кући држао закључану. Била је 2 дана у тој кући, затим у некој другој а онда и код њеа у станау. Отац је пронашао после три дана и ослободио. За то време окривљени јој је претио да ће је убити, шукао је, тасио шипарете по телу, и злостављао на друге начине. Лекари су код Т. констативали повреде, ошљошине и ошљошине од шипарета. Окривљени је ошљошину и раније узнемиравао, прашио и претио јој. Родитељи су морали да је довозе и одвозе у школу. Десет дана пре кришничној доњања он ју је пресрео испред улаза у њену зграду, претиукао је и узео кључеве од њене куће. То су њени родитељи пријавили полицији. Окривљени неира било какво малиретирање и принуду и каже да су за све криви њени родитељи који ја не воле и противе се њиховој вези. Што се тиче кришничној доњања, било је очевидаца (сви су дали исте изјаве — слажу се са оним што је ошљошена навела у вези са њеним одвођењем из школској дворнициа); пријавили су случај чистачици и разредној, а после су се поделили у две групе да би иражили Т. Суд је донео одлуку о изрицању судске ошмене.

Проблеми (не)откривања случајева сексуалне злоупотребе деце

Да би се боље сагледале карактеристике судских случајева сексуалног злостављања деце, мора се пажња обратити и на оне случајеве који нису никада добили судски епилог. Женске групе за борбу против насиља можда могу да буду извор примарних информација о самом постојању сексуалног злостављања детета, као и места пружања подршке жртви. Оне, пак, не могу саме да реше тај комплексан породични, друштвени и психички проблем без сарадње са другим

¹³ III општински суд у Београду К 719/94. Противправно лишење слободе чл. 63. ст. 1.

¹⁴ М. Б., у време извршења дела стар 20 г., ученик, неосуђиван.

друштвеним факторима, што се за сада заправо ретко дешава.¹⁵ Опонињу резултати основне анализе позива једне такве женске групе, Центра за девојке,¹⁶ који говоре о високом присуству свих облика насиља, међу којима се јављају и инцестни случајеви односно случајеви сексуалног злостављања деце у 10,8% случајева. Узорак износи 721 случај. Међу извршиоцима радњи сексуалног насиља јављају се очеви у 22,5% случајева, браћа у 21,2%, мајке у 8,8% и непознате особе у 4,9% случајева који су се обратили тој групи за помоћ.

Када су у питању инцестни случајеви са којима су се сретала лица изван женских група, ситуација је да просечна одрасла особа укључујући наставнике, мајке, лекаре, социјалне раднике, судије, полицију и сл., има проблема да поверује да би нормално дете, које је васпитавано да говори истину, подносило сексуалну злоупотребу, а да то одмах некое не саопшти.¹⁷ Тако се дете било ког узраста суочава са неверицом када се жали да је сексуално злоупотребљавано, и добија етикету „проблематичног” детета, које је склоно измишљању и лажима.

Са откривеним случајевима инцеста се код нас за сада поступа углавном неинституционално, што сигурно нису најбоља решења јер комплексност ситуације захтева одговарајућу енергичну акцију државних органа принуде, много пре него реакције приватних лица типа самопомоћи.

Притом не треба испустити из вида и да многе од тих, приватних реакција иду од неверице и покушаја заташкавања сазнања о наводном постојању сексуалне злоупотребе деце, до у најбољем случају, добронамерне неснађености коме се обратити и како поступити. Томе доприноси стид, страх и општа траумираност оних које су преживеле сексуално насиље, које и касније као одрасле о томе одбијају да говоре.

Исидора¹⁸: „Одијали су ме баба и деда за које сам дуго веровала да су ми родитељи и сада их зовем 'мама' и 'таћа'. Своју праву кеву сам дуго сматрала старијом сестром. Када се удала, довела ме је са собом, а у то доба су ми и објаснили да сам ја заправо њено дете а не њена млада сестра. Некако после рођења моја млада браћа, очух је почео да буде сексуално љубави и шукао је моју кеву, мене, ја чак и мало браћу. Када кева није била код куће имао је обичај да нам обома ставља свој пенис у уста, што ја је једино смиривало и као да је само тада, за крајко, престајало

¹⁵ Мршевић З. (1997), *Криминолошки аспекти деловања невладиних организација са терапијским интервенцијама*, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, vol. 35, no. 2—3, pp. 339—361.

¹⁶ Подаци се односе на трогодишњи период, април 1994—април 1997. SOS телефон и центар за девојке се бави проблемима девојака узраста од 12 до 22 године.

¹⁷ З. Мршевић: *Улога мајке у инцесту*, Часопис за клиничку психологију и социјалну патологију, 1—2/95, стр. 178.

¹⁸ Разговор вођен са ауторком у октобру 1996. г.

да буде бесан. Само тако би се сјасавали бајина. Моја кева је много радила и није знала шта се збива а ја нисам хтела да је још и тиме оштерећујем и да јој ошјежавам живој. У сваком случају они су се развели, а ја и пре и после тога водим независан живој, тако, као ишца на трани. Не желим о томе да причам ништа више, желим све да заборавим.”

Драгица¹⁹: „Радила сам већ 17 година као школски психолој у једној основној школи и никада пре Набиној случаја ми се није десило да имам посла са инцестуираним дејетом. Ја немам Набину дозволу да испричам дејале њеној случаја, а немам ни своју унуирашњу дозволу да то икада више и самој себи поновим, што толико је све то сирашно. Моју само да кажем да је учинилац био њен ошац, и да и пошто је био ошкривен, иј. пошто је Наба то испричала и мени, и својој разредној и својој мајци и баки, и својим друјарицама, он није хтео са тиме да престане. Њена мајка се тада обратила своје брају, Набином ујаку, молећи ја за савет како да поштује и да ли да све то пријави властима. Он је смтрао да то нема шта да се пријављује и етла, већ да ће он да „узме ствар у своје руке”. Једва сам ја привремено одвратила од те замисли. Међутим, волонтерке из једне женске групе против насиља рекле су ми да је „добро свако средство” које може да помогне дејету да се сјасе тој ужаса. Нерадо сам се сложила са Набиним ујаком у његовој намери да припреми њеном оцу, илашећи се да ће те преиће и да оствари. Украјко, Набин ујак му је уерио ишциол у ялаву и рекао да ће добити мешиак у чело ако се смести не одсели. Набин ошац који је дошле био осшон тврдећи да је Наба његово деје и да он има права да с њом поштује како жели, и који је одбацивао сва ујозорења да прекине да то ради са дејетом, на наше изненађење се покушио и стварно ошцишао. Још дуго смо сви били у страху да ће се ипак једној дана враити и све почети из почетка али изледа да се он ипак довољно улашио преићи Набиној ујака.”

Три лекарке²⁰: „Нас три смо из диспанзера за ментално здравље. Ми смо ужасно фрустриране јер нисмо могле Дарји ништа да помогнемо. А шта све нисмо предузимале. Сместили смо преко својих веза њеној оца-инцестника на психијатрију, иако он није био психички болестан, већ само безобзиран насилник и алкохоличар. Преко радне организације мајке успеле смо да поштинемо да она добије стан, ја да тако може са децом да се одсели од насилника и зајочне самостални живој. Све то време, док смо све то радиле, мајка је била тако некако пасивна и није од ње било много користи. Њој као да је било најважније да њен муж не дира друје

¹⁹ Случај који је изнет на трибини за школске наставнике и психологе за време дискусије која се водила после предавања ауторке о инцесту, 26. марта 1998.

²⁰ Ibid.

две кћери, најстарију и најмлађу, а шћиа ради са средњом, ѿо као да је била нека прихватљива цена кућној мира и „нормалној“ дејиньсћива за друго двоје деце. Обраћиле смо се и ѿолицји, и они су ѿоднели кривичну пријаву, али ја ни дан-данас не видим да се даље одмакло у ѿосћуйку, уколико се он уоћићије и води. Дарја је на једвићије-јаде не-како уз све наце уренићије заврщила осмоћодичињу щколу, али даље са щколом није моћла. Сада се дроћира, „на ићли“ је како чујем. Мајка се враћила своје мужу који је у међуремену морао да буде ѿущћен из болнице. Сћан који је добила, изнајмљује. Све иде ѿо сћаром, оћиац и даље ради са Дарјом ѿо шћио је радио целој њеној жсвоћиа. Много смо урадиле али нищћиа нисмо ѿосћићиле, и Дарја срља незадржсиво у ѿроасћи.”

Закључне напомене

Када су у питању учиниоци сексуалних деликата према деци судови и судски поступак су очигледно последњи у ланцу у коме претходно недостају многе карике. Ту треба тражити узроке суштинских проблема који се јављају код пресућивања учиниоцима сексуалног насиља према деци а то су: 1. реткост кривичног прогона за та кривична дела; 2. неадекватна подквалификација радњи извршених кривичних дела као најлакшег дела блудних радњи уместо као покушаја извршења кривичних дела силовања, принуде на обљубу или противприродног блуда, или обљубе или противприродног блуда са лицем које није навршило 14 година деце-жртава, као и, 3. изузетна благост казнене политике.

Што се тиче процедуралних проблема, нема се утисак да постоји свест о специфичностима исказивања деце-жртава сексуалног насиља. Ту би наиме, требало бити свестан чињенице да кад млађа деца говоре о сексуалном злостављању, да она уопште не лажу. Али код њих је проблем што имају недовољно развијен осећај за простор и време, па нпр., причају у презенту што се десило пре месец или годину дана, представљајући као да је то било јутрос или јуче. Често не умеју да одговоре на питања да ли је био дан или ноћ, зима или лето, како је био обучен нападач а како она сама, да ли се догађај који описују десио у соби или кухињи, па чак ни да ли је то било уопште у затвореном или отвореном простору, нпр., башти, дворишту и сл. Такав збуњујући начин сведочења, који би, да се ради о одраслом лицу, несумњиво означавао неверодостојност исказивања, међутим, када су деца у питању, заправо не значи да она лажу. То значи просто, да се начин на који се изјашњавају одрасли разликује од начина на који се изјашњавају деца. Она такође имају обичај да посматрају реакцију одраслих, и када виде да је она негативна, плашећи се грдње или казне, повлаче изјаву, или кажу да су „заборави-

ла” шта се десило. Она у тим ситуацијама очајнички траже излаз из невоље, и када их испитивач, неубеђен у оно што је чуо, пита, „Мора бити да си овде нешто мало измислила?“, са олакшањем „признају измишљање”.

Осим диференцирања начина сведочења деце од одраслих, проблем је што и у пријављивању сексуалног злостављања деце још увек не постоји неопходан тимски професионални рад у виду сарадње полиције и других друштвених фактора, што би могло учесталије да доводи до судског епилога таквих случајева и ефикаснијег осуђивања насилника и самим тим и заштите деце од њих.

Треба знати, наиме, да насилник плете око жртве читаву сигурносну мрежу ради чувања тајне, поткупљујући је, дајући јој повлашћенији положај у кући, али и претећи и застрашујући је, контролишући је и изолујући је, све то кроз мешавину страха, претњи, романтичне конфузије и емотивне зависности. Да би се дете извукло из те мреже није довољан труд једне особе, нпр. волонтерке женске групе, центра за социјални рад, лекара или сл. Потребно је бити стрпљив и око насилникове мреже плести сопствену мрежу савезништва, са дететовим другарицама, школским психологом, наставницом, баком, тетком, ујном, комшиницом, чије ће подударне изјаве поткрепити дететово сведочење. Јер, ако се пребрзо обелодани цела ствар, тиме се направила само једна мала рупа у мрежи, коју ће насилник лако и хитро изнутра окрпити, окивајући дете онда још гором изолацијом, терором и тишином, повећавајући њен страх, ужас и осећај дефинитивне беспомоћности. Прерано обавештавање полиције доводи дете неминовно у ситуацију да мора да повуче изјаву. А када се та мрежа која је била само мало и недовољно начета поправи, много је гора замка од првобитне мреже, јер је насилник сада много опрезнији и опаснији, а контрола и изолација жртве много стриктније спроведена. Зато је потребан професионални тимски рад и врло тесна сарадња између школе, центра за социјални рад, женске групе, медицинских установа, заинтересованих сродних и несродних особа. Тек када се тако организована стратегија реализује, долази до обавештавања полиције, што онда има шансе да се формира као случај о коме ће у крајњој инстанци одлучивати суд.

Др Жељко Фајфрић
 адвокат у Шиду

ДА ЛИ ЈЕ ПОСТОЈАЛА АДВОКАТУРА У СРЕДЊОВЕКОВНОЈ СРБИЈИ?*

На самоме почетку мора се одговорити негативно. Нити је постојала адвокатура нити нека установа која би била слична њој. Додуше, код неких државних установа попут *номика*, *засјујника*, итд., постоје неки елементи који су присутни у данашњем облику адвокатууре, али у целини гледавши ове средњовековне установе нити су биле замишљене нити су функционисале онако како би адвокатура то требала. Не треба се томе чудити нити покушавати „на силу” извући из њих оно чега није било и покушавати их претворити у зачетке адвокатууре.

Данас већина људи (на жалост и историчара) греша када средњи век упоређује са нашим временом покушавајући да тамо види оно што данас постоји. Једноставно говорећи то је био средњи век када су били сасвим другачији односи међу људима, када није било грађанске класе у оном смислу у којем су појединци то данас (са изграђеним политичким правима), када се грађанска и људска права нису схватала онако како се то данас чини. Самим тиме ни адвокатура, као један битни моменат остваривања грађанских и људских права, није била потребна. То тадашњим људима није било битно, а опет с друге стране адвокатура је могла бити присутна само тамо где постоји јака грађанска класа, богати градови, итд., а свега тога у унутрашњости средњовековне Србије није било (тек делимично у Зети).

Иако је Србија, нарочито за време цара Душана, покушавала да замени посусталу Византију, па је самим тиме преузимала и њен строго централистички поредак где је цар извор све власти, не може

* Рад примљен: 29. V 1998.

се рећи да није постојала изражена тежња ка независним судовима и судијама, правилном схватању законитости (ми бисмо то данас назвали „правна држава”), али и поред свега тога адвокатуре као организоване службе за пружање правне помоћи — није било.

а) Пристав

Како Т. Тарановски наводи пристав је „стални јавноправни орган код суда са одређеним помоћним и извршним функцијама”.¹ Његово присуство је обавезно како на двору владоаца (цара) тако и на двору судијином.² Дакле, ова функција била је везана за ова два места и изван ње није било. Као ретко која ова функција је доста детаљно разрађена кроз одредбе законика.

Улога пристава је видљива током целог судског поступка, али је највидљивија свакако током припремног и завршног стадијума. Тако се странка позива на суд са приставом (чл. 56), а он (пристав) је тај који пресуду и извршава (чл. 162. и 178). Управо то изазива неких недоумица.

Оно што може да помало збуну и наведе површног читаоца да закључи да пристав има и извесне функције које подсећају на оне које данас имају адвокати јесте његова улога током судског претреса. Тако члан 91. наводи да је странки у току непосредног парничења потребан пристав да њено (странкино) неко тврђење потврди својим сведочењем. Како се ради о службеном (државном) органу чије је постојање обавезно то значи да он није сведочио нешто чему је био случајно присутан већ службено (по сили Закона). Из тога би се могао извући закључак да су странке морале неке правне послове да обављају управо пред приставом. У том случају његово сведочење би вероватно било и одлучујуће, а да се велики значај томе доказном средству придавао види се из тога што у случају да он буде спречен да присуствује расправи, суд претрес одлаже док он буде у прилици да приступи.³

Сама улога пристава је веома стара и његове прве појаве иду чак од обичајног права.⁴ Тако су странке саме бирале пристава пред

¹ Теодор Тарановски: *Историја српској права у Немањинској држави*, Београд 1935, књига III, стр. 172.

² По члану 66. и 91. Законика „двор царев” и „двор судијин” су два места на којима се може редовно тражити правосудје.

³ „Када се парниче два, ако рекне један од њих, имам пристава овде на двору цареву, или на судијину, да га даде, када га потражи и не нађе онде на двору, тај час да дође на суд и рекне, не нађох пристава, ако је за обед, да му је рок за вечеру, ако је за вечеру, да га даде сутра до обода, ако га буде послао цар или судија на работу, да није онај крив који га даје, да се постави рок, док онај пристав дође, да га даде пред судије.”

⁴ Тиме се детаљно бавио у својој изванредној расправи М. Костренчић: *Fides publica (јавна вера) у јавној историји Срба и Хрвата до краја XV века*, Београд 1930.

kojim би склапале одређене правне послове, а у случају потребе он би пред судом потврђивао какве су странке изјаве давале, како су склапале правне послове, итд. Временом странке су изгубиле право да по својој вољи одређују лице за пристава па је то чинио суд. Сада је пристав добио функцију државног службеника. То се сасвим јасно види из члана 162. Законика који категорично забрањује да пристави не могу да врше било какве функције без царске или судијине исправе.⁵ Због тога су странке при склапању правних послова од суда тражиле постављање пристава, пред њим обављале правне послове, а он би у случају потребе сведочио о томе. Дакле, више нема њихове првобитне могућности да слободно себи изаберу пристава. Осим тога постоји и строга судска контрола над радом пристава (члан 163).⁶ Исто тако постоји и његова заштита (чл. 178).⁷

Посебно упечатљива је била улога пристава при изрицању пресуде где је био присутан и представљао на неки начин „живи записник“. У недостатку писмених људи, писмених записника, итд. то је био једини начин да остану забележене одређене пресуде. Тако је његов задатак био да у својој меморији „архивира“ одређене пресуде и да их по потреби изложи. Временом ова његова функција је постала све мање битна посебно од како је Законик у члану 163. наредио судијама да све што суде „уписују судове и да држе код себе, а уписавши, друго писмо да га даду оному, који се буде ојравао на суду“.

Заправо пристав је имао мешовиту улогу. Странка је позивана на суд уз присуство пристава (чл. 104), он служи као доказ у доказном поступку (чл. 91), извршава пресуде (чл. 162).

Дакле, не може се рећи да пристав има било какву улогу која би се у било чему могла поредити са оном коју има адвокат (можда јавни билежник) тако да се може прихватити закључак да је „*јравна љрирода љрисџава у Законику мешовитџа, јер у љриџремном и заврџном судском љосџуџу љрисџав функционитџе као љодређени суду љомоџни оџан, а у доказном љосџуџу одрџава сџари љолоџај самосџалноџ оџана јавне вере*“.⁸

Пристав је био важна установа и имао извесне улоге у односима између Србије и Дубровника, међутим то нема неког посебног значаја за нашу тему.⁹

⁵ „Пристави без писма судијина никамо да не иду, или без писма царства ми, осим куда их шаљу судије, да им пишу писма, и да предузима пристав другога, осим што пише писмо... итд.“

⁶ „Судије да шаљу приставе, праве и веродостојне.“

⁷ „Судије, куда шаљу приставе и писма своја, ако се ко оглуши и одбије пристава, да пишу судије писмо кефалијама и властели, у чијој буду области они непокорници, да сврше за то власти што пишу судије, ако не сврше власти да се казне као непокорници.“

⁸ Т. Тарановски: *Историја српскоџ љрава у Неманиџкоџ дрџави*, Београд 1935, књига III, стр. 176.

⁹ О томе детаљније код М. Костренчић: *Fides publica (јавна вера) у љравноџ историџи Срба и Хрваџта до краја XV века*, Београд 1930, стр. 59 и даље.

b) Законски заступници

Нарочито је интересантан један други институт који је помало незаслужено промакао пажњи. Наиме, Законик познаје законске заступнике, а то су она лица која заступају задруге и поједине задругаре. Тако Законик дозвољава у члану 66. да задругар не мора лично да дође у суд већ то може неки од њених чланова, а ако се неко од туженика затекне на двору цара или судијином, задругар није морао да се прихвати суда већ је могао да пошаље „*братија сѣаријет на суд*“.¹⁰

У овим случајевима ради се о томе да задругар има право да себи ангажује одбрану у евентуалном спору.¹¹ Иако Законик ограничава круг ангажованих лица на некога од чланова задруге којој припада и туженик, несумњиво је да се ради о некој врсти права да се ангажује бранилац. Не треба сумњати да је у таквим случајевима странка ангажовала онога члана своје задруге који има највише знања и способности да избори повољан резултат на суду. У суштини ради се о једној функцији која у многим својим аспектима одговара оним које данас имају модерни адвокати. То је још израженије у случајевима када се на суду појави удовица или беспомоћна жена. Таквој странци је тада дозвољено да слободно изабере онога који ће је заступати у члану 73: „*Сиротиња која није кадра њарничийи се или одговарийи, да даде засѣуйника, који ће за њу одговарийи*“. Очигледно да је таквој странци у потпуности отворена могућност да слободно изабере онога ко ће је бранити (*отѣириийи*) односно заступати по тужби (*ѣрейи*).

О томе ко се сматра „*сиротѣом*“ Законик нешто касније разјашњава говорећи „*сиротиња кудельница*“ у члану 64. То би заправо значило да се односи на ону жену која се издржава предењем. Тај институт „*сиротѣе*“ није нов јер се спомиње још у Светостефанској хрисовуљи којом је краљ Милутин основао манастир св. Стефана у Бањској (1313—1318). По хрисовуљи сирота је она меропашка удовица која је усамљена, односно „*И сиротиња која има мала сина*“.¹²

с) Парац

У литератури је било нагађања око тога шта значи реч „*ѣарац*“ у Законнику (чл. 161, 175, 181). Данас о томе више нема никакве

¹⁰ „Братанци који су заједно у једној кући, када их ко позове код куће, који дође од њих, тај да одговара; ако ли га нађе на двору цареву или судијину, да дође и рекне, дају брата старијега на суд, да га даде, и не сме се присилити да одговара.“

¹¹ Законик наводи могућност да се такав заступник ангажује за „одговарање“ (отпирање), али не треба сумњати да је таква могућност била отворена и за „прење“, односно активно утужење.

¹² Види у С. Новаковић: *Законски сѣоменици Срѣских држава средњега века*, Београд 1912, стр. 622—631, члан LXXIII.

дилеме тако да је општеприхваћено да реч *ѿарац* означава парничне странке и ништа више од тога. Тако се тужилац назива „парчија”, а онај ко одговара на тужбу „отпарчија”. Оно што може да збунује јесте то да се парничари у хрисовуљама називају са „*суйарник*” (што одговара парцу), а и тај назив се односи само на Бога, Богородицу, или свеца (св. Никола) који позивају на одговорност онога ко би отео даровнину манастиру или повредио манастирски имунитет.

д) Номици

Може се слободно рећи да је средњовековна Србија имала неку врсту нотара који су се бавили писањем управо таквих исправа приватним странкама на њихово тражење. Такви нотари носили су називе *номик*, *иномик*, а књиге које су писали у своме пословању звале су се *иномикаѿске књиге*. На жалост није сачувано много од оних исправа које су писали такви службеници. И оно мало сачуваних углавном потиче из јужне Србије тако да наводи на мисао да се ради о установи која је дошла директно из Византије и као таква никада није успела да се одомаћи у довољној мери да би опстала.¹³ То је вероватно разлог због чега се установа *номика* не појављује у Душановом законику.

Исправе које су издавали *номици* су и потписивали, а из њихових имена могло би се закључити да су они били углавном световна лица. Тако се *номици* потписују са „*Ја номик Сѿојан ѿсах и свједокују*”, „*А овози се заѿиса, ја номик Гуњан ѿсах и свједокују*”, „*номик Никола од маѿере Божѿије ѿризренске најѿиса и ѿѿѿѿиса*”.¹⁴ За свој рад они су били награђивани од својих странака (тзв. *номиков ѿѿкуј*). Оно што је карактеристично за исправе које су *номици* издавали јесте да су оне писане у субјективној форми, тако да је аутор правног посла заправо и издавач исправе. Из горе наведених њихових потписа видљиво је да се њихова улога не исцрпљује у томе да саставе исправе већ се повезује и са функцијом сведока.

Номици су били веома присутни у Новом Брду и тамо су радили приватно правне исправе. Тако Михаило Лукаревић помиње документ рађен од једног *номика*,¹⁵ сачуван је један уговор из 1434. године који је написао *номик* Степан,¹⁶ а по *Законику о рудницима* из времена деспота Стефана Лазаревића баштина се није могла продати, купити или заложити „*без књиге номичке*”.

¹³ Историчарима у Србији некако је промакла ова установа тако да осим код Станојевић: *Сѿудије*, Глас Српске академије, свеска 106, није ми познато да је било ко други обрађивао ту тему.

¹⁴ Види код Соловјев: *Сѿоменици*, стр. 149, 194, 206.

¹⁵ М. Динић: *Из Дубровачкој архива*, I, стр. 70.

¹⁶ Љ. Стојановић: *Сѿаре српске хрисовуље*, стр. 51.

Цркве и манастири

Цркве и манастире у споровима заступале су њихове старешине.¹⁷ То значи да су они (цркве и манастири) представљали субјекте грађанских права — правна лица.¹⁸ Тако се у хрисовулама увек обраћа на цркве и манастире као институције, а никада свештеницима и особљу које их сачињава. Сходно томе они су имали и своје представнике.

Манастире је заступао игуман (чл. 35. Законика), односно старешина ако је био вишег чина — епископ, митрополит, архиепископ. Код цркве је било слично, мада су ту постојале и извесне варијације, но то за нас овде није битно.¹⁹ У сваком случају старешина цркве и манастира у свим поступцима који су се тicali њих био је и заступник. Наравно да је такав старешина увек уз себе водио неко лице које је било писмено и стручно праву. Да је таквих при манастирима било не треба уопште сумњати (поготово оних најбогатијих), тим више што су манастири у средњем веку (не само у Србији) били стедиште културе и писмености. Уосталом, треба се само сетити да је управо Српска православна црква иницирала препис *Номоканона* и да су управо њени људи били ти који су овај пропис не само преписали већ и тумачили.²⁰

Ситуација у областима које је цар Душан на југу припојио Царству (Епир, Тесалија, Света Гора) била је, барем што се тиче судства нешто другачија. Свакако да је за нас најинтересантнија Српска област која је дуже времена након смрти цара Душана била под српском влашћу. У оквиру те области постојала је и посебна организација судства, како она световног тако и црквеног карактера.²¹ Међу свим оним државним чиновницима који су се кретали на таквим судовима свакако је за нас најбитнији црквени заступник — *џројекдик* или *дикеј*.

Функција *дикеја* вуче порекло из веома далеких времена, односно од времена владавине римскога цара Валентијана I (364—375)

¹⁷ Да је то тако види се из хрисовуље из 1327. године којом је краљ Стефан Дечански пресудио спор између хиландарског игумана Гервасија и села Косорића. У том спору као представник Хиландара (односно као тужилац) јавља се његов игуман Гервасије. Код овога документа треба обратити посебну пажњу на њен узбуђени тон. Састављач документа је вероватно лично присуствовао парничењу па стога код писања уноси у њега и неке личне моменте. С. Новаковић: *Законски сјоменици Српских држава средњег века*, Београд 1912, стр. 397—398.

¹⁸ Али не и Српска православна црква. Сваки манастир, односно црква су сами за себе сачињавали посебно правно лице.

¹⁹ О томе видети код Т. Тарановски: *Историја српског права у Немањинској држави*, Београд 1935, стр. 19 и даље.

²⁰ О црквеном праву уопште погледати изванредну књигу Никодима Милаша: *Православно црквено право*, Мостар 1902.

²¹ Српску област и организацију управе, а између осталог и судства, детаљно је обрадио Г. Острогорски: *Српска област после Душанове смрти*, Београд 1965.

када су се у свим муниципалним градовима појавили тзв. *дефенсори* чија је дужност била да пред вишим судовима штите интересе сиромашних. Дакле, то је била без икакве сумње чисто адвокатска функција. Из *дефенсора* израсла је и институција црквеног заступништва. Непотребно је овде наводити како се тај институт развијао кроз историју,²² углавном он се среће у Серу и на Светој Гори. Осим назива *дикеј*, *ѿрошкдик*, он некада добија и име *ѿравни сѿареѿина*, *чувар ѿрава*, и слично.²³

Дужност *дикеја* Серске митрополије вршило је, колико се до сада зна, укупно 6 лица, 3 духовна и 3 световна (као световно лице наводи се Србин Никола Милец). Њихова је обавеза била да заступају интересе Серске митрополије пред судовима, при склапањима уговора, итд., и у њено име они (*дикеји*) све документе и потписују.

Осим *дикеја* јавља се и функција *дикеофилакс* — чувар права, веома слична *дикеју*, али са том разликом што је он заступао дворске интересе. Но, временом је и он ушао међу црквене заступнике. Његова је првенствена улога била да оверава документа.²⁴

²² О томе видети код Мирјана Живојиновић: *Судство у Грчким областима Српској царства*, Зборник радова Византолошког института, књига X, стр. 197—246.

²³ Н. Милаш: *Достојанства у ѿравославној цркви ѿ црквено-ѿравним изворима до XIV вијека*, Панчево 1879.

²⁴ О свему томе много детаљније код А. Соловјев: *Судије и суд ѿ градовима Душанове државе*, Гласник Скопског научног друштва, 7/8, 1930.

Душан Гајић
 саветник Савезног уставног суда

ПРИВРЕМЕНА ПРИМЕНА САВЕЗНИХ ЗАКОНА С ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА ЊИХОВ ПРЕСТАНАК ВАЖЕЊА*

Да би се свеобухватније сагледала наведена питања налазим да је потребно, пре свега, нагласити следеће:

Савезну скупштину чине Веће грађана, које сачињавају савезни посланици изабрани у републикама чланицама на непосредним изборима, тајним гласањем, тако што се по један савезни посланик бира на 65.000 бирача, с тим што се у републици чланици бира најмање 30 савезних посланика, — и Веће република, као друго веће, кога сачуњавају по 20 савезних посланика из републике чланице коју бира скупштина републике чланице.

Према одредби члана 90. став 1. Устава СРЈ Савезна скупштина одлучује о питањима из своје надлежности у оба већа равноправно, већином гласова савезних посланика у сваком од два већа, ако Уставом СРЈ није друкчије одређено.

То друкчије одређивање одлучивања утврђено је одредбама члана 90. став 2. и 3. и члана 92. Устава СРЈ. Наиме, одредбама члана 90. став 2. и 3. утврђено је да Савезна скупштина доноси одлуке двотрећинском већином гласова свих савезних посланика у сваком од два већа у поступку доношења савезних закона о следећим питањима: 1) о застави, грбу и химни; 2) о избору савезних посланика за Веће грађана; 3) о избору председника Републике; 4) о Савезном суду; 5) о Савезном државном тужилаштву; 6) о организацији Савезног уставног суда, поступку пред тим судом и правном дејству његових одлука.

* Рад примљен: 4. V 1998.

Исто тако, на захтев скупштине републике чланице, Савезна скупштина одлучује двотрећинском већином гласова свих савезних посланика у Већу република и већином гласова свих савезних посланика у Већу грађана о следећим питањима из члана 77. став 1. тачка 2, 3. и 4. и то: о јединственом тржишту; о правном положају предузећа и других привредних субјеката; о монетарном, банкарском, девизном, спољнотрговинском и царинском систему; о систему кредитних односа са иностранством; о основама пореског система; о развоју Савезне Републике Југославије; о научно-технолошком развоју; о регионалном развоју и смањивању разлика у степену развијености појединих подручја; о техничко-технолошким системима и системима веза; о основама заштите животне средине; о режиму атмосфере и вода од интереса за целу земљу и међународних вода; о режиму обалног мора који је од интереса за међународне односе Савезне Републике Југославије; о пловним путевима на водама на којима важи међународни или међудржавни режим пловидбе.

Поступак усаглашавања у већима Савезне скупштине и привремена примена савезног закона

Поступак усаглашавања, у случају кад предлог савезног закона, другог прописа или општег акта није усвојен у оба већа у истоветном тексту утврђен је одредбама члана 91. и 92. Устава СРЈ и пословницима о раду већа Савезне скупштине. Тако, према одредбама члана 91. Устава СРЈ, кад предлог савезног закона, другог прописа и општег акта није усвојен у оба већа у истоветном тексту, већа образују комисију за усаглашавање коју сачињавају по пет савезних посланика из оба већа. Пословницима о раду већа прописано је да прву седницу комисије за усаглашавање сазивају председници надлежних одбора (у чију надлежност је спадало разматрање предметног закона који није усвојен у истоветном тексту). О предлогу комисије за усаглашавање изјашњавају се оба већа, у складу са Уставом СРЈ. Комисија ради на седници којој присуствују већина чланова, а одлучује већином гласова чланова комисије из сваког већа. То значи да није довољна већина од укупних гласова чланова комисије, већ већина гласова чланова комисије из сваког већа Савезне скупштине.

Одредбама члана 92. Устава СРЈ утврђено је да се, ако комисија за усаглашавање не усагласи текст савезног закона у року од месец дана, или ако већа не усвоје усаглашени текст савезног закона, привремено примењује текст савезног закона усвојен у Већу грађана, а уколико је реч о савезним законима који се односе на области (пи-

тања) из члана 77. став 1. тачка 2, 3. и 4. Устава СРЈ, привремено се примењује текст усвојен у Већу република.

Пословницима већа Савезне скупштине прописано је да се када се прихвати на комисији усаглашени текст спорних одредаба, подноси извештај комисије већима Савезне скупштине на усвајање без претреса. Наиме, из ових одредаба пословника произилази да се о извештају комисије за усаглашавање не отвара расправа, нити је могуће накнадно интервенисати на предложено усаглашено решење и предлагати одређене измене и допуне. То значи да већа само одлучују да ли ће се извештај усвојити или не. Кад већа усвоје извештај, сматраће се да је поступак усаглашавања окончан и да је савезни закон донет и да се исти може прогласити и објавити у „Службеном листу СРЈ”.

Кад се ради о поступку усаглашавања и привременој примени савезног закона, с једне стране, и других прописа и општих аката, с друге стране, из наведених одредаба Устава СРЈ произилази јасна разлика. Наиме, кад је реч о другим прописима и општим актима, ако већа ни после спроведеног поступка за усаглашавање не усвоје тај пропис и општи акт (осим закона) у истоветном тексту сматраће се да тај акт није донет. Међутим, кад се ради о доношењу савезног закона, према одредби члана 92. став 1. Устава СРЈ, ако комисија за усаглашавање не усагласи текст савезног закона у року од месец дана, или ако већа не усвоје усаглашени текст савезног закона, привремено се примењује текст савезног закона усвојен у Уставом СРЈ одређеном већу Савезне скупштине, све док се не усвоји коначан закон у истоветном тексту у оба већа Савезне скупштине или најдуже једну годину од почетка његове примене. Наиме, одредбом члана 92. став 2. Устава СРЈ утврђено је да савезни закон који се привремено примењује остаје на снази до коначног усвајања у оба већа, а најдуже једну годину од почетка његове примене.

Уставно-правно значење привремене примене савезног закона

Сама чињеница постојања неусаглашених текстова, поступак усаглашавања, као и привремена примена савезних закона, како то из наведених одредаба Устава СРЈ произилази, представљају редовни уставни механизам превладавања различитих ставова скупштинских већа о законодавним питањима из надлежности Савезне скупштине. Овај механизам нема карактер ванредности, већ је саставни део законодавног поступка. Но, ако се за време привремене примене савезног закона тај савезни закон не усвоји у оба већа, у складу са Уставом СРЈ, Савезној скупштини, како је то утврђено одредбом члана 93. Устава СРЈ, престаје мандат.

Неки практични проблеми у примени одредбе члана 92. став 2. Устава СРЈ

Како је већ претходно наведено одредбом члана 92. став 2. Устава СРЈ утврђено је:

„Савезни закон који се привремено примењује остаје на снази до коначног усвајања у оба већа, а најдуже једну годину од почетка његове примене.”

Из праксе Савезног уставног суда може се закључити да у примени цитиране одредбе Устава СРЈ има два схватања у погледу престанка важности привременог закона.

Једно схватање полази од става да се коначним законом мора прописати време ступања на снагу тог закона као и да привремени закон престаје да важи даном ступања на снагу коначног закона.

Друго схватање полази од става да из цитиране одредбе Устава СРЈ произилази да је том одредбом већ утврђено до када је привремени закон на снази (до коначног усвајања истоветног текста закона у оба већа), и да, због тога, није потребно прописивати када престаје да важи привремени закон у коначном тексту закона као ни када ступа на снагу коначни текст закона. По овом схватању коначни Закон ступа на снагу даном када је ступио на снагу привремени закон.

Савезном уставном суду грађанин, полазећи од првог схватања, дао је иницијативу за покретање поступка за оцењивање уставности Закона о општем управном поступку („Службени лист СРЈ” бр. 33/97) због тога што, према схватању даваоца иницијативе има услова за оцењивање уставности оспореног Закона, будући да тај Закон не садржи одредбу о његовом ступању на снагу па он није ни ступио на снагу и због тога што тим Законом није прописано када престаје да важи привремени закон.

У току претходног поступка Савезни уставни суд утврдио је следеће:

У „Службеном листу СРЈ” бр. 55/96. од 19. новембра 1996. године, објављен је Закон о општем управном поступку који се, на основу члана 92. став 1. Устава СРЈ, привремено примењује у тексту који је усвојило Веће грађана Савезне скупштине на седници од 27. септембра 1996. године, и који је, на основу члана 292. наведеног Закона ступио на снагу по истеку 30 дана од дана објављивања у „Службеном листу СРЈ”.

Савезна скупштина, на седници оба већа од 26. јуна 1997. године, коначно је усвојила Закон о општем управном поступку („Службени лист СРЈ” бр. 33/97). Тим законом није прописано када он ступа на снагу, нити је стављен ван снаге наведени Закон који се привремено примењивао.

Савезни уставни суд, полазећи од претходно утврђеног стања, утврдио је у погледу ступања на снагу оспореног Закона следеће:

Одредбом члана 116. Устава СРЈ утврђено је да закони, други прописи и општи акти ступају на снагу најраније осмог дана од дана објављивања, осим ако се из оправданих разлога утврђених при његовом доношењу, не предвиди да ступа на снагу раније.

Према схватању Савезног уставног суда из наведене одредбе Устава СРЈ произилази да се та одредба Устава СРЈ непосредно примењује у делу којим је утврђено основно правило да закон ступа на снагу најкасније осмог дана од дана објављивања. Другим речима, из те одредбе произилази да доносилац закона, другог прописа и општег акта, ако одлучи да користи наведено основно правило утврђено том одредбом није ни дужан да понавља то правило у свом општем акту. Тек, ако доносилац тих општих аката одлучи да користи изузетак утврђен том одредбом (краћи рок или дужи рок ступања на снагу од дана објављивања) дужан је да утврди тај рок као и оправдане разлоге за прописивање тог рока. Према томе, околности што оспореним Законом није прописано у ком року тај Закон ступа на снагу од дана његовог објављивања не чини тај Закон несагласним са Уставом СРЈ, будући да се у том случају непосредно примењује одредба члана 116. Устава СРЈ у делу којим је утврђено да закон, други пропис и општи акт ступа на снагу осмог дана од дана објављивања.

Савезни уставни суд, у погледу престанка важења закона утврдио је следеће:

Давалац иницијативе, како је већ наведено, сматра да оспорени Закон није ни ступио на снагу, пошто тим Законом није стављен ван снаге ранији закон који се привремено примењивао па се исти још примењује.

Међутим, према схватању Савезног уставног суда, ово схватање нема правног основа у одредбама Устава СРЈ. Ово, због тога, што је одредбом члана 92. став 2. Устава СРЈ децидирано утврђено да савезни закон који се привремено примењује остаје на снази до коначног усвајања у оба већа, а најдуже једну годину од почетка његове примене. Дакле, та одредба Устава СРЈ, такође, има карактер непосредно примењиве опште нормe. Због овог карактера те нормe савезни законодавац и нема обавезе да понавља рок у коме престаје привремена примена савезног закона посебном одредбом коначног закона, јер, на основу наведене одредбе Устава СРЈ, као и његове одредбе члана 116, у конкретном случају, оспорени Закон је ступио на снагу осмог дана од дана његовог објављивања у „Сл. листу СРЈ”, а привремени закон је тада престао да важи. Наиме, у овом случају примењен је, у правној теорији познати принцип дерогације — на место старог закона, у овом случају и привременог, дошао је нови закон којим је уређено исто питање. Другим речима, наведени привремени закон престао је да важи даном ступања на снагу коначног закона, јер су тек тада испуњена сва три, Уставом СРЈ, утврђена услова — одлучивање, проглашавање и објављивање — да би закон био конач-

но усвојен, односно да би, у конкретном случају, коначни закон заменио привремени закон тј. да би коначни закон постао саставни део правног поретка. Због тога, схватање да привремени закон пре-стаје да важи, на основу одредбе члана 92. став 2. Устава СРЈ даном коначног усвајања закона у оба већа, без његовог проглашавања и објављивања нема правног основа у Уставу СРЈ. Наиме, одредба чла-на 92. став 2. у делу којим је утврђено да: „савезни закон који се привремено примењује остаје на снази до коначног усвајања у оба већа”, мора се тумачити у вези са одредбом члана 96. став 1. тачка 2. Устава СРЈ којом је утврђено да Председник Републике указом проглашава савезне законе, и у вези одредбе члана 116. Устава СРЈ којом је утврђено да закон ступа на снагу најраније осмог дана од дана објављивања, осим ако се из оправданих разлога утврђених при његовом доношењу не предвиди да ступа на снагу раније. Према томе, да би коначни закон ступио на снагу није довољно да буде само усвојен у оба већа, већ је уставна обавеза да усвојени закон буде проглашен и објављен у складу са законом којим је прописан начин објављивања савезних закона у одговарајућем „Службеном ли-сту СРЈ”.

Теза, из другог схватања, да коначни закон ступа на снагу даном када је ступио на снагу закон који се привремено примењује, ако коначним законом није друкчије одређено, такође, нема правног основа у Уставу СРЈ. Ово, због тога, што према одредбама члана 117. Устава СРЈ само поједине одредбе закона, ако то захтева општи ин-терес утврђен при њиховом доношењу, могу имати повратно дејство, а не и закон у целини како то заступници наведеног схватања сма-трају у конкретном случају. Наиме, заступници овог схватања сма-трају да коначни закон усвојен на основу одредбе члана 92. став 2. Устава СРЈ, ако тим законом није прописано када ступа на снагу, има повратно дејство тј. он се примењује у прошлости — у време када је био на снази привремени закон без обзира што коначни закон садржи одредбе које нису прописане у привременом закону или он садржи истоветне одредбе као и привремени закон. Међутим, како је већ наведено, ако коначни закон садржи одредбе које не садржи привремени закон те одредбе, на основу Устава СРЈ, могу имати повратно дејство само ако је законодавац, при њиховом доношењу, утврдио општи интерес за такво њихово дејство и оне, због тога, не могу имати повратно дејство само због чињенице што коначним за-коном није утврђено када он ступа на снагу. Ако, коначни закон садржи идентичне норме као и привремени закон тада, такође, тај закон не може имати повратно дејство иако њиме није прописано када ступа на снагу. Тим законом се само решава правна ситуација из члана 92. став 2. Устава СРЈ тј. примена усвојеног закона није више орочена на једну годину што је случај са привременим зако-ном, као и правна ситуација из одредбе члана 93. Устава СРЈ којом је утврђено да, ако се за време привремене примене савезног закона

тај закон не усвоји у оба већа, у складу са Уставом СРЈ, Савезној скупштини престаје мандат. Истина, правне последице примене привременог закона и коначног закона, у том случају, су идентичне у времену када се примењивао привремени закон као и у времену када се примењивао коначни закон, али нема правног основа да се из те околности изводи закључак да је коначни закон ступио на снагу на дан када је ступио на снагу и привремени закон из разлога који су претходно наведени.

Савезни уставни суд, полазећи од наведеног, није прихватио иницијативу за покретање поступка за оцењивање уставности оспореног Закона (Решење IV бр. 170/97. од 19. новембра 1997. године).

Произилази да у случају када се коначним савезним законом замењује привремени савезни закон донет на основу члана 92. Устава СРЈ, иако тим законом није прописано када ступа на снагу и да његовим ступањем на снагу престаје да важи привремени закон, коначни закон ступа на снагу осмог дана од дана његовог објављивања у одређеном „Савезном службеном листу СРЈ” и тада престаје да важи привремени закон.

Да би се избегло различито схватање примене наведених закона налазим да би законодавна техника морала бити одређенија.

Др Јожеф Салма

професор Правног факултета у Новом Саду

О МЕЂУНАРОДНОМ КОЛИЗИОНОМ ПРИВАТНОМ ПРАВУ МАЂАРСКЕ*

Поводом књиге доц. др Burián László-a, проф. др Kecskés László-a и проф. др Vörös Imre-a, професора Правног факултета Универзитета „Pázmány Péter” у Будимпешти и Правног факултета у Мишколцу: *Magyar nemzetközi kollíziós magánjog (Међународно приватно колизионо право у Мађарској)*, Будимпешта, Логод, 1997

I

Модерна (самостална) доктрина међународног приватног права као и међународног (привредног) трговачког права у Мађарској је почела да се развија у другој половини XIX и почетком XX века, најпре још пером и делом аустријског аутора Johann Vesque von Püttlingena из 1878, а десенију након тога Del'Adami Rezső-a (који своја предавања о мађарском међународном приватном праву одржава у Будимпешти на мађарском језику). Адами објављује и рад о главним правцима литературе у међународном приватном праву (*Főirányok a nemzetközi magánjog irodalmában, Jogászegyleti értekezések*). Прво систематско дело из међународног приватног права написао је Szántó Mihály, 1893. године. Почетком овог века расправе и систематска дела објављује и Wittman Ernő (*Nemzetközi és időközi magánjog — Међународно приватно право*, 1902, и *A nő honossága az ágytól és asztaltól elválásztás esetében — Држављанствено жене у случају развода брака — separatio ex toro et ex mensa*, обј. у часопису *Jogtudományi Közlöny*, 1902. г.). То је време када је на пољу филозофије права (*Jogi apaltan — Фундаментни учења о праву*), засноване на новокантијанском позитивизму, као и филозофије међународног јавног права (*A nemzetközi jog bölcseletének alapelvei*, 1898 — *Основна начела филозофије међународног права*) дела Somló (Fleischer) Bódog (1873—1920), познати професор будимпештанског Правног факултета (1918—19) и

* Рад примљен: 8. VI 1998.

Правног факултета у Колозсвár-у (1905—1918). Његова схватања су имала утицај не само у домаћој, већ и у иностраној науци (Немачкој, Енглеској).

Утемељивачем савременог међународног приватног права у мађарској науци се сматра академик (1945) Szász István (1899—1976), професор Правног факултета у Колозсвár-у (1940—45) и у Будимпешти (1945—64) делом *A nemzetközi magánjog*, 1938, 1939 (*Међународно приватно право*). Овим радом, на основу помне анализе судске праксе, као и с погледом на упоредноправне тенденције, поставља теоријски систем колизионог права. Поред бројних научних радова, он је аутор и два приватна пројекта закона о међународном приватном праву. Године 1948, због своје грађанске оријентисаности је у сенци, али је и даље наставио са научним радом. Претходник, — који своје радове објављује на пољу римског права као и систематске целине грађанског права, засноване на пандектистичком учењу, — Százi-Schwarz Gusztáv (1858—1920), академик (1918) и професор Правног факултета у Будимпешти (од 1894. г.) — такође бројним делима (*Magánjogi fejtegetések — Размајтрања о приватном праву*, 1890, 1901; *A jogi személy magyarázata — Објашњења правној лица*, 1906; *Új irányok a magánjogban — Нови правци у приватном праву*, 1911, као и пројектима за Грађански законик који су били основа за предлог Мађарског грађанског законика из 1928. г.) — даје значајне општетеоријске основе и подстицаје за истраживање међународног приватног права.

У првим деценијама после Другог светског рата, у периоду тзв. социјалистичког права, најзначајнији представници науке о међународном приватном праву били су Réczei László и Világhy Miklós. Они су свој уџбеник додуше засновали на тзв. марксистичком учењу, и као аутори, како се истиче у приказаној књизи, заслужни су да је и у том периоду „опстала” ова грана права, тако да научно истраживање ове области ни у том периоду није прекинуто.

Почев од 1960. г. појављује се нова генерација аутора, између осталих и данашњи академици, проф. др Mádl Ferenc и проф. др Vékás Lajos, професори Правног факултета у Будимпешти — Универзитета „Eötvös Lóránd”. Њихов уџбеник, *Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga* (*Међународно приватно право и међународно привредно право*), објављен је у више издања још у ранијем правном систему. После преласка на тржишни систем (1989/1990) објављује се четврто издање овог уџбеника које преузима задатак да прикаже утицај реформи у области међународног приватног права и међународног привредног права.

Док се на Правном факултету Универзитета „Eötvös Lóránd”, по школи проф. Mádl-а и проф. Векаша, задржава концепт повезане наставе међународног приватног права са међународним трговачким правом, дотле се на Правном факултету Универзитета „Pázmány Péter” у Будимпешти и на Правном факултету у Мишколцу (на Катедрама за Европско право и међународно приватно право) међународно приватно и трговачко право изучава у три међусобно повезана, релативно одвојена предмета: 1) Међународно приватно право, 2) Међународно привредно право, 3) Европско право.

Постоји и трећи концепт који институције међународног приватног права приказује на основама система међународног привредног права у делу Bánrévi Gábor-а (*Nemzetközi gazdasági forgalom és személyi viszonyok — Међународни провински промет и међународни лични односи*), објављеном нај-

пре 1983. године, а као последње издање 1993. године. Ово дело је „подредило” институте међународног приватног права институтима међународног привредног права.

II

Књига Vörös Imre-a, доктора Мађарске академије наука (аутора који је и код нас познат преко својих чланака објављених у часопису *Правни живот, Право, теорија и пракса*, посебно по радовима о теорији конкуренције, антимонополистичког законодавства, европског права), судије Уставног суда Мађарске, Kecskés László-a, доктора Мађарске академије наука и Bugán László-a, кандидата за докторат науке, о међународном колизионном приватном праву је први у низу планирана три систематска дела у трипартицији међународног приватног права. Колизионно приватно право дакле разматра као релативну целину, први по редоследу, у оквирима система међународног приватног, међународног привредног и европског права.

Посебна пажња је посвећена настанку и развоју *теорије стипитија* (XII—XVIII век), а унутар тога анализи северно-италијанског развоја, француској школи; англосаксонској школи и преузимању холандског учења *comitas-a*; појави првих правила међународног приватног права у раним кодификацијама.

Аутори истражују *превазилажење теорије стипитија*, посебно учење Wächtera (1797—1880) и Savigny-ја (1779—1861) који су уместо тражења дејства и примене правних правила као централног циља теорије статута, у средиште истраживања стављали *правни однос*, посебно његову врсту, природу. Тип правног односа одређује и „седиште” датог правног односа (као меродавног права). Посебно се истиче да ова теорија први пут доводи до релативизације апсолутне доминације домаћег права. Не ради се о потпуном напуштању теорије статута, већ о нужности релативизације разлика између страног и домаћег права као и о признавању једнакости (домаћег и иностраног) права. Наводи се мишљење Savigny-ја да разлози примене страног права се не налазе у „милости” суверених држава (или њихових владалаца) већ у *узајамном увиђању* да у случају *колизије* правних прописа *пресуђивање истих тијова правних односа* (треба да буде *идентично, независно* од тога *чији суд* доноси одлуку. Његов је идеал да се постигне хармонија у међународном одлучивању (*internationale Entscheidungseinklang*). Та хармонија се може постићи само у случају да постоје универзална колизиона правила која вреде у свим правним системима. Аутори напомињу да, док је идеја Savigny-ја о правном односу као центру међународног приватног права постала угаони камен данашњег међународног приватног права као трајна тековина, становиште о универзалности колизионног права (општег међународног приватног права), није потврђено (Стр. 76—77, тач. 204—207). Анализирајући Mancini-јеву (1817—1888) школу аутори истичу његов допринос који као битну тачку везивања уместо домицила (места становања) узима држављанство, што доводи до чешће примене страног права у домену личних права. Али, као противтежу која отклања примену страног права, овај аутор узима институцију јавног поретка (*l'ordre public*). Аутори надаље истичу заслугу италијанске школе што је у домену регулисања колизионних правила облигационог права изнела гледиште о праву странака на избор

правног система. Италијанска школа је извршила крајем XIX века значајан утицај и на француско право (стр. 79).

Занимљива су излагања о развоју теорије *ситајија*. Друштвени миље теорије статута је време градских права и интензивирања правног промета између њих. Дошло је до конфликта између решења различитих права градова. Разрешење се тражило или у узајамном признавању права или у заједничком праву. Научници, глосатори Јустинијановог римског права, одбацују искључиву примену *lex fori*-ја (територијални принцип) и заговарају могућност примене страног права. Док магистер Aldricus из XII века сматра да у конкуренцији два права треба применити „оно које је јаче или које је корисније”, са врло нејасним значењем, Azo и Accursius (XIII век) шире схватање да треба применити право места подношења тужбе, али се Accursius истовремено оgraђује од следеће примене *lex fori*-ја јер у „*Glossa ordinaria*” тврди да се на туженог, родом из Болоње, пред Моденским судом, не може примењивати статут Модене, пошто тужени није подвргнут моденским законима (стр. 68). Истиче се и заслуга Bartolusa у доменима одређивања меродавног права (статута) за уговорне односе аутора, од чијих препоручених норми се и данас примењује правило да у погледу пуноважности форме уговора треба прихватити статут места закључивања уговора. Затим, Bartolus је први класификовао статуте према томе, да ли се они односе на лица која станују на датој територији, на ствари које се на њој налазе или на радње које се на њој одвијају. Сходно томе, статуту могу бити персонални, реални или мешовити. Први прате лице где год би се налазило, док се на непокретности имају примењивати увек само статуту места где се оне налазе. Мешовити статуту обухватају пре свега деликте и уговоре. Аутори истичу да су глосатори поставили основна питања, а коментатори су покушали да дају одговоре и на тај начин је створен систем статута и домен њихове примене. Сматрају да су глосатори и коментатори у основи одредили развој Међународног приватног права до средине XIX века, а неке њихове поставке и данас имају утицаја (стр. 70). Француска школа XVI века на челу са Charles Dumoulin-ом (1500—1566) и Bertrand d'Argentré-ом прихватају тројну поделу статута, с тим што код персоналног статута наглашавају не толико статут порекла, колико статут места становања. Напомиње се да је наука дуго сматрала да су они били оснивачи теорије о аутономији воље, али да новија истраживања показују, да код Dumoulin-а претпостављена воља странака није извор меродавног права, већ служи само као основ за оправдање избора меродавног права. D'Argentré (1519—1590) уместо персоналних статута даје предност реалним статутима, с тим да наглашава њихово ограничено дејство на дату територију: *lex rei sitae* се остварује због тога што власт не може да пренебрегне територијалне баријере. За разлику од тога персонални статуту су територијално неограничени, прате личност, али су они изузетак, тако да је реални статут правило (стр. 71). За Низоземску школу XVII века се истиче да је за њу карактеристично мишљење о природном праву и теорија о државном суверенитету. Код ове школе учење о колизионим нормама не служи регулisanу сукоба партикуларног права појединих територија, већ решавању сукоба права суверених држава (P. Voet — 1647—1714. г., J. Voet — 1619—1667. г. и U. Huber — 1636—1694). Међутим, могу се примењивати и правила друге државе, под условом да она не дирају у суверена права државе (стр. 71—72). Истиче се да је утицај римског права у Енглеској био минималан и да *common law* који се уједначио током средњег века није оставио места сукобу партикуларног права, тако да је питање примене стра-

ног права постављено релативно касно. Судови су се до XVIII века ограђивали од примене страног права. Учење о *comitasu* се у Енглеској ипак појавило посредством Шкотланђана који су учили на низемским универзитетима, тако да је за развој енглеског међународног приватног права био заслужан Шкотланђанин, судија лорд Mansfield који се у једној пресуди из 1760. позива на Huber-a, кад је уместо права места закључења уговора применио прећутну вољу странака о избору енглеског права. После тога је дошло до афирмације примене страног права у Енглеској, али се међународно приватно право у овој земљи и данас осетно разликује од континенталног права (стр. 73). Ране кодификације грађанског права настале у XVIII и XIX веку већ садрже неколико колизионих правила, али су оне углавном засноване на теорији статута и на неколико колизионих одредаба са амбицијом универзалног важења (нпр. Баварски грађански законик из 1756, Пруски земаљски законик — *Allgemeine Landrecht* из 1794, француски *Code civil* из 1804. и Аустријски општи грађански законик из 1811. године). Тако нпр. француски *Code civil*, у свом чл. 3 једнострано одређује да се на непокретности које се налазе у Француској, примењују француски закони чак и ако су у власништву странаца. Затим, закони који се односе на лични статус и на способност лица, за Французе су меродавни и онда ако се налазе у иностранству (стр. 74).

Аутори под колизионим нормама подразумевају норме које означавају правни систем земље који је поступајући форум обавезан да примени у случајевима грађанскоправних, породичноправних и радноправних колизионих чињеничних стања, односно, у случају колизије више правних система (стр. 89). Колизиона норма је свака норма која разрешава сукобе закона. До сукоба закона може доћи како у јавноправним тако и у грађанскоправним односима. У јавноправној сфери се напомињу колизиона правила која разрешавају сукоб административних форума или закона. Тај домен спада у међународно управно право. Међународно кривично право полази од територијалног принципа, а регулише ограничење примене правила домаћег кривичног права у случају када чињенично стање спора садржи страни кривичноправни елемент. Аутори сматрају да се предмет међународног приватног колизионог права своди на приватноправне (грађанскоправне, породичноправне и радноправне) односе (стр. 90).

У диференцирању домена истраживања занимљива су и излагања о *класификацији колизионих норми*. Колизионе норме су подељене у четири групе: 1. Интертериторијална (интерлокална) колизија. О њој се говори када је сукоб настао унутар једне земље, посебно федералне, ако су на њеним различитим територијама у примени различити закони за исту врсту односа. 2. Међулична колизија је по среди када унутар једне државе за поједине групе грађана постоје одступајући приватноправни прописи (нпр. за припаднике појединих вероисповести). У таквим случајевима, сукоби унутрашњег права се регулишу тзв. интерперсоналним колизионим нормама. 3. Међувременска колизија може наступити између грађанскоправних прописа стављених ван снаге и нових, који ступају на њихово место. 4. Постоје међународне колизије, оне су сукоби закона различитих држава. Предмет међународног приватног колизионог права чине само овакви (међународни) конфликти и закони који их решавају (стр. 91).

До *међународне колизије* може у основи, према схватањима аутора, да дође на два начина: 1. Ако су један или више чињеничних елемената из правног односа (нпр. наслеђе) везани за више правних система (стр. 91. тач.

253). 2. Ако је дошло до промене личног статута, тако што је ранији (статут) указивао само на домаће право, али је због промене у личном статусу дошло и до тачке везивања која указује и на могућност примене страног права. (Нпр. удаја малолетне девојке за таквог страног држављанина по чијем праву се удајом стиче аутоматски пословна способност, при чему домаће право малолетнице то не омогућава). (В. стр. 92, тач. 252—255). Према обиму *ујучивања* колизиона правила аутори деле на једностране, двостране и вишестране, у зависности од броја правних система на које указује. (Стр. 93, тач. 261—268). По *структури*, колизиона правила садрже чињенично стање (хипотезу), правну норму или правно дејство (диспозиција) и за случај њене повреде, правну последицу (санкцију). (Стр. 95—97, тач. 269—282). *Функција* колизионог правила и његових елемената је другачија него што су правила осталих грана права па се не може тумачити на исти начин као правила материјалног права: колизионо право не служи мериторном решавању спора, већ само да би указало на меродавно право. (Стр. 96, тач. 274). *Диспозитивне* колизионе норме је у ствари тачка везивања, и обухвата чињенице за које се везује примена страног права. Тачка везивања доводи у везу чињенични опис из колизионе норме (правни однос), одн. правни институт са правним системом који се на њега има применити. (Стр. 96—97, тач. 278—280). Колизиона норма нема *санкцију* у класичном смислу, јер је упућена надлежном органу, али без предвиђања правних последица за неизвршење избора. Ипак она је предвиђена у виду „наредбе” ствараоца права упућене примениоцу права. (Стр. 97, тач. 281—282). Санкција је, додајмо, заправо, садржана у изабраном праву. Као значајније *опције прихваћене тачке везивања* се истичу: — *lex fori* [право поступајућег суда (форума)], начело које се не везује за поједине области права. Колизионо породично право одн. лично право има општу тачку везивања — лично право (*lex personae*), а унутар тога, за физичка лица право држављанства (*lex patriae*), као и право места становања или боравка (*lex domicilii*), а у случају правних лица место регистрације (инкорпорација) или место седишта (*loi du siège social*). Код непокретности основна тачка везивања је место где се непокретност налази (*lex rei sitae*), а у случају бродова и ваздухоплова право заставе (*loi du pavillon*). У материји колизионог облигационог права општа тачка везивања је место облигације (*lex obligationis*), а унутар тога право уговорено вољом странака (*lex pro voluntatae*), или типичне обавезе или најтешње везе. Посебну тачку везивања чини у облигационом праву и у колизионом радном праву право места одвијања радње (*lex loci actus, locus regit actum*). У погледу уговора важи место закључења уговора (*lex loci contractus*), место испуњења обавезе (*lex loci solutionis*), а код проузроковања штете место предузимања противправне радње (*lex loci delicti commissi*). (Стр. 98—103, тач. 289—315). У домену *примене* колизионог права под *форумом* се подразумева дужност поступања надлежног државног органа (суда или другог органа) у стварима са елементом иностраности ради решавања спорова из чињеница међународног приватног права; ради се о *међународној надлежности* и тиче се разрешења конфликта или конкуренције између органа више држава. Ово питање решавају, с једне стране, процесне одредбе *lex fori*-ја, а са друге стране, — међународни споразуми. (Стр. 106—107). Суштина *квалификације* је у томе што сукобљавајући правни пореди исти правни институт регулишу на разне начине, односно са различитим садржајем или значењем, тако да се поставља питање које ће се значење прихватити, односно значење ког правног поретка. Ово се може поставити као *претходно питање* колизионе правне норме (стр. 112,

тач. 351, 353) које се често решава међупресудом. Тако нпр. у једном спору се по правилима немачког права дати однос сматра мешовитим уговором (са елементима уговора о превозу и уговора о амбалажирању), док по правилима и систему мађарског облигационог права такви уговори спадају у тзв. атипичне облигације. Често се проблем правилне квалификације појављује и унутар института већ изабраног правног поретка (стр. 116, тач. 361). Форуму се препоручује да квалификацију изврши према правилима сопственог материјалног права (стр. 116, тач. 363). Под претходним питањем се схвата материјалноправно питање без чијег решавања се не може решити ни колизионо чињенично питање. Постојање претходног питања се запажа тек после одређивања меродавног права, тј. током његове примене. За решавање претходног питања постоје два начина: самостално решавање по колизионом праву *lex fori*-ја, или несамостално, по *lex causae*, тј. по праву „нађеног” (применљивог) права (стр. 120—122). Упућивање се може схватити на два начина, 1) као упућивања само на страног материјално право, а не и на целину страног правног система; 2) као упуту на целину страног права па и на страног колизионо право, чиме настаје могућност даљег упућивања или узвраћања на полазно право (*renvoi*) (стр. 123, тач. 385). Ако се упућивање схвата у ужем смислу (као упута само на страног материјално право), онда се као меродавно право има узети право упуте. Ако се упућивање схвата шире, као упута на целину страног права, могуће даље упућивање или узвраћање се мора схватити рестриктивно (стр. 125, тач. 397). Под *франдулозном тварањем* аутори подразумевају такав поступак странака којим они стварају вештачки или привидно страни елемент, или постојећи страни елемент измене са другим, да би постигли промену колизионе оцене свог правног односа (стр. 128, тач. 408). Мора да постоји франдулозна намера странака са циљем да заобиђе меродавно право (стр. 129, тач. 412). Санкција је у томе да код вештачки или привидно створеног страног елемента се не може примењивати страног право, одн. у случају вештачке промене постојећег страног права примењује се заобиђено меродавно право (стр. 129, тач. 414).

Поглавље о примени страног права подразумева најпре утврђивање и примену домаћег колизионог права, укључив међународну надлежност, квалификацију, претходно питање, упућивање и узвраћање. Током овог поступка форум бира у зависности од квалификације, преко колизионе норме меродавно (страног) право, при чему искључује франдулозне елементе за квалификацију. До *искључења примене страног права*, међутим, може доћи услед недостатка или повреде узајамности. Међутим, узајамност није претпоставка (услов) за примену страног права. Изузетак чини када законодавац изричито условљава примену страног права постојањем узајамности (стр. 133, тач. 429). Само мађарско право (ЗМПП) стоји на становишту да узајамност није услов примене страног права (стр. 134, тач. 434; пар. 6/1 ЗМПП Мађарске). Око *утврђивања садржаја страног права* аутори постављају два битна питања, с једне стране ко сноси терет знања страног права, с друге стране, није довољно само познавање текста садржаја страног права већ се у вези са њим поставља и питање разумевања (тумачења) одн. познавања судске праксе (стр. 153, тач. 439). Обично се прихвата правило да поступајући форум о садржају страног права се информира по службеној дужности, поводом чега може да консултује стручњака, али може уважити и „доказе” странака о страном праву. Министар правосудја је дужан давати обавештење о страном праву (стр. 137, тач. 445—447). Суд може одбити приме-

ну страног права (тј. може га заобићи), ако се оно налази у сукобу са *јавним поретком* (*l'ordre public*) правног система форума (стр. 138, тач. 452). Отклањање примене страног права због повреде поретка се препоручује само као изузетно средство, када постоје нарочито озбиљни разлози (стр. 139, тач. 456). Под отклањањем примене страног права путем тзв. помоћног права аутори подразумевају споразум странака. Другим речима, странке могу својим уговором да отклоне законом препоручену колизиону норму и да саме изаберу меродавно право (*аутономија воље*) (стр. 143, тач. 472—475).

Посебни део посвећен је *позитивном колизионом праву Мађарске* (лица — стр. 249; ствари — стр. 184—203; облигације, посебно код уговора и код деликта, стр. 203—239; 239—252; наслеђивања — стр. 252—259; породичних — стр. 259—275 и радноправних односа — стр. 275—281).

III

Овај рад (професора средње генерације) представља не само допринос мађарској науци међународног приватног права одн. грађанског права, већ смо слободни да кажемо да и у међународним размерама заслужује истакнуто место. Иако је писан првенствено студентима, он садржи идеје и за рад правника у пракси, будући да обухвата бројне случајеве из домаће и стране судске праксе. Но рад, својом оригиналношћу, јасноћом и лакоћом излагања и о најсложенијим правним проблемима плениће и сваког ко се бави истраживањем цивилног права. У изради овог рада, иако се не цитира литература, коришћена су најновија сазнања упоредног права из готово свих важнијих европских земаља.

Dr. Szalma József
rendes egyetemi tanár,
Újvidéki Egyetem Jogi Kara

A MAGYAR NEMZETKÖZI KOLLÍZIÓS MAGÁNJOGRÓL

— doc. dr. Burián László, prof. dr. Kecskés László és prof. dr. Vörös Imre: *Magyar nemzetközi kollíziós magánjog* / (H — 1012), Budapest, 1997 (kiadó: Logod Bt., Logodi u. 49, tel.: 175-1490) / c. könyve kapcsán —

E könyv nemcsak a budapesti Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának, valamint a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának hallgatói számára, akiknek a szerzők munkájukat egyetemi tankönyvként irányozták elő — hanem minden jogász részére, aki mind a jogalkalmazásban vagy kutatásban, a nemzetközi kollíziós magánjoggal foglalkozik, — mond, mondhat valamit. Hozzájárulás ez nemcsak a magyar nemzetközi magánjogtudományhoz, hanem az európai nemzetközi magánjogi irodalomhoz is, követve a magyar nemzetközi magánjogi irodalom legjobb tradícióit és műveit, melyek e munkának alapozásául szolgáltak (a századelői szerzők közül Szász Istvánt, a mai doyenek közül, ELTE ÁJK-nak, Mádl és Vékás akadémikus professzorokat a Nemzetközi magánjog és nemzetközi kapcsolatok jogáról írt tanulmányai terén). A szerzők azonban, — az anyag előadásának módja tekintetében; az egyes jogintézmények nemcsak sajátos interpretációjával, hanem a rájuk vonatkozó állásfoglalásokkal kapcsolatban is; a jogösszehasonlító

irodalom és jogalkalmazás alapos ismeretében és ezeknek korrekt bemutatásával; — egészében véve, eredeti munkát alkottak. A nemzetközi magánjog legnehezebb kérdéseiről is, — nem kerülve meg a vitás és nyitott kérdések ismertetését, anélkül, hogy a „könnyed” leegyszerűsítés „veszélyébe” sodródnának, — szuverén módon értekeznek, argumentált megoldási javaslatokat nyújtva. Közben bemutatják mind a kontinentális európai (kollíziós rendszer, utalás külföldi jogra), mind az angolszász (common law és interlokális kollíziós rendszer) hagyományokat, s nem szorítkoznak csupán a magyar tételes jog (amely elsősorban a kontinentális európai jogi hagyományokat követi) rendelkezéseinek ismertetésére.

E könyvet minden vajdasági és Vajdaságon kívüli magyar és magyarul tudó jogász és joghallgató szíves figyelmébe ajánlom.

ХРОНИКА

ЛАВОВ (УКРАЈИНА), 17—20. септембар 1998. — Четвртој скупштини Светског конгреса украјинских правника присуствовали су као делегати Секције правника Савеза Русина и Украјинаца Југославије, г. Федор Колесар, адвокат у Новом Саду и г. Симеон Сакач, адвокат у Жабљу. На Конгресу је прочитано, на српском и украјинском језику, поздравно писмо г. Слободана Бељанског, председника Управног одбора Адвокатске коморе Војводине и председника Председништва Савеза адвокатских комора Југославије, упућено 11. 09. 1998. године. Г. Сакач је изабран за националног члана Рукводећег већа Конгреса за период од наредне две године.

* * *

НОВИ САД, 2. октобар 1998. — Управни одбор Адвокатске коморе Војводине оценио је да су у Нацрту Кривичног законика Југославије задржана извесна кривична дела која остављају могућност широког тумачења и која могу да воде угрожавању слобода и политичких права грађана. Управни одбор је констатовао да Завод за обрачун и плаћања Народне банке Југославије у последње време, у одређеним предметима, одбија спровођење извршења по правноснажним решењима суда, уз напомену да нису подобна за наплату јер се из њих не види основ потраживања. Осуђујући ову појаву, Управни одбор је нашао да за исту није одговорна само ова установа, већ и судови који не предузимају одговарајуће мере за заштиту свог ауторитета. Најзад, Управни одбор констатовао је да се Уредба о мерама финансијске дисциплине у извршавању обавеза у 1998. год. (Сл. гл. РС бр. 2/98. од 05. 02. 1998), иако је престала да важи на основу Уредбе о престанку њеног важења (Сл. гл. РС бр. 4/98. од 20. 02. 1998), а све њене материјалноправне одредбе су од стране Уставног суда Србије проглашене неуставним (Одлука У. бр. 30/98. од 16. 07. 1998, Сл. гл. РС бр. 29/98. од 14. 08. 1998) и даље неосновано примењује у погледу услова за регистрацију моторних возила и у аналогној примени услова за оверу купопродајних уговора клаузулом о плаћеном порезу.

* * *

БЕОГРАД, 3. октобар 1998. — Управни одбор Адвокатске коморе Србије донео је Тарифу о наградама и накнади трошкова за рад адвоката. Тарифа ће, у складу са новим Законом о адвокатури, важити за целу територију Републике, а ступиће на снагу у року од 8 дана од објављивања у Службеном листу СРЈ.

НОВИ САД, 6. октобар 1998. — Управни одбор Адвокатске коморе Војводине упутио је апел Организацији уједињених нација, земљама Европске заједнице и свим другим органима међународне заједнице, да се уздрже од примене војне силе према Југославији и избегну проузроковање непотребних људских жртава и материјалних разарања, апелујући истовремено на све одговорне органе југословенских власти да предузму адекватне мере и нађу решења за отклањање опасности које би наш народ изложиле непотребном страдању.

Истога дана је и председник Управног одбора Адвокатске коморе Војводине, која је колективни члан Међународне уније адвоката, г. Слободан Бељански, упутио писмо председнику Уније, г. Стивену Хемонду, тражећи од њега да употреби свој ауторитет и од свих релевантних органа међународне заједнице и америчких власти захтева да се уздрже од примене силе према Југославији и избегну проузроковање непотребних жртава и разарања.

НОВИ САД, 8. октобар 1998. — На Катедри Адвокатске коморе Војводине, др Станко Пихлер, редовни професор Правног факултета у Новом Саду, говорио је о Нацрту Кривичног законика Југославије.

НОВИ САД, 22. октобар 1998. — На Катедри Адвокатске коморе Војводине представљена је прва књига *Историје југословенске адвокатуре*, објављена 1998. године у издању Савеза адвокатских комора Југославије. О књизи су говорили, г. Вељко Губерина, председник Одбора за издавање књиге, и аутори појединих поглавља у књизи, г. Милорад Ботић, г. Живојин Шестић и др Жељко Фајфрић.

ЗРЕЊАНИН, 23. октобар 1998. — На изборној Скупштини Општинске организације адвоката (ООА) Зрењанина прихваћен је годишњи извештај досадашњег председника ООА, г. Јована Михајловића, а за новог председника ООА је изабран г. Јован Секељ. У радном делу Скупштине реферате су поднели адвокати мр Драган Борђевић (*Прилој разликовању кривичној делу убиства на мах у односу на кривично дело убиства извршеној у прекорачењу границе нужне одбране*) и Ивана Дворник (*Малолетничка делинквенција*). Скупштини се обратио и председник Управног одбора Адвокатске коморе Војводине, г. Слободан Бељански, износећи похвале дугогодишњем успешном раду ове општинске организације, а посебно доброј припреми и квалитету овогодишњег заседања. Скупштини су, између осталих, присуствовали и г. Радивој Јовић, председник ООА Новог Сада, и г. Горан Станивукковић, председник Комисије за међународне везе Управног одбора Адвокатске коморе Војводине.

ГРАЂАНСКО ПРАВО

САДРЖИНА ПРЕДЛОГА ЗА ИЗВРШЕЊЕ (Члан 35. ст. 1. ЗИП)

Уговор о уступању потраживања досуђеног правоснажном судском одлуком, није извршна исправа на основу које би суд у извршном поступку извршио промену повериоца ради наплате потраживања које је у извршној одлуци досуђено другом лицу.

Из образложења:

По чл. 35. ст. 1. ЗИП-а у предлогу за извршење морају бити назначени поверилац и дужник, извршна или веродостојна исправа, обавеза дужника, средство и предмет извршења и други подаци који су потребни за спровођење извршења. Према чл. 38. ст. 1. овог закона у решењу о извршењу морају бити означени поверилац и дужник, извршна односно веродостојна исправа, обавеза дужника, средство и предмет извршења и други подаци који су потребни за спровођење извршења.

Из списка предмета види се да је поверилац по извршној исправи правно лице, а у предлогу за извршење и првостепеном решењу означен је као поверилац адвокат, на основу уговора о уступању потраживања од 30. 05. 1997. године.

Према томе у конкретном случају предлог за извршење и побијано решење нису у складу са одредбама чл. 35. ст. 1. и чл. 38. ст. 1. ЗИП. Уговор о уступању потраживања није извршна исправа, па се на основу њега не може истицати легити-

мација повериоца у извршном поступку ради наплате потраживања из правоснажне и извршне судске пресуде. Уговор у оваквом случају представља само правни основ за потраживање између пуномоћника и поверица из извршне исправе, али после спроведеног извршења између повериоца и дужника из извршне исправе.

Првостепени суд у поновном поступку позваће повериоца да у примереном року изврши исправку предлога за извршење тако што ће означити поверица из извршне исправе, а ако поверилац не поступи по налогу првостепени суд ће ценити стварну надлежност за одлучивање у конкретном предмету или ће предлог за извршење одбити због тога што уговор о уступању нема правне важности за легитимацију повериоца у конкретном предмету.

(Решење Вишег привредног суда Пж 1026/97. од 28. 11. 1997. године)

Коментар:

Становиште Вишег привредног суда да неовисно од уговора о уступању повериоца потраживања из извршне исправе лицу које је поверилац у предлогу за извршење, мора постојати идентитет повериоца из извршне исправе и решења о извршењу, супротно је чл. 22. ст. 1. Закона о извршном поступку: „Извршење се одређује и на предлог лица које у извршној исправи није означено као поверилац, ако оно јавном или по закону овереном исправом докаже да је потраживање на њега прешло, а за случај да то није могуће,

пренос потраживања доказује се правоснажном одлуком донесеном у парничном поступку.”

Према томе, извршни суд је дужан да одреди извршење на предлог лица на које је пренето потраживање из извршне исправе, када се уз предлог за извршење поднесе оверени уговор о уступању потраживања.

У питању је принцип сингуларне сукцесије на основу законом оверене исправе, а дужност је суда да утврди да ли постоји идентитет потраживања из извршне исправе и уговора о уступању потраживања, док је у погледу персоналне промене повериоца, суд везан правом повериоца из извршне исправе да своје потраживање пренесе у корист лица кога одабере.

ПОНАВЉАЊЕ ПОСТУПКА (Члан 421. ст. 1. тач. 9. ЗПП)

Заузимање другачијег правног становишта о спорном питању у другим предметима, не представља нову чињеницу на основу које би се могло тражити понављање поступка, нити је та околност предвиђена као разлог за понављање поступка у одредбама из члана 421. ЗПП.

Из образложења:

Решењем Вишег привредног суда одбијена је жалба туженог и потврђено ре-

шење Привредног суда, којим је одбијен као неоснован предлог туженог за понављање поступка завршеног правоснажним пресудом истог суда.

Врховни суд Србије је нашао да ревизија туженог није основана. Тужени је у предлогу за понављање поступка навео да је након пријема пресуде Врховног суда, којом је његова ревизија одбијена, примио решење Врховног суда Србије у другим предметима у којима је заузет другачији правни став о спорном односу па да те околности представљају нову чињеницу на основу које би за њега могла бити донета повољнија одлука.

Према одредбама чл. 421. ст. 1. тач. 9. ЗПП, поступак који је одлуком суда правоснажно завршен може се по предлогу странке поновити ако странка сазна за нове чињенице или нађе или стекне могућност да употреби нове доказе на основу којих је за странку могла бити донета повољнија одлука да су те чињенице или докази били употребљени у ранијем поступку. Заузимање другачијег правног становишта о спорном питању у другим предметима не представља нову чињеницу на основу које би се могло тражити понављање поступка, нити је та околност предвиђена као разлог за понављање поступка у осталим одредбама из чл. 421. ЗПП.

(Решење Врховног суда Србије Рев. 720/97. од 19. 11. 1997. године)

УПРАВНО ПРАВО

ОБАВЕЗА ПЛАЋАЊА ДОПРИНОСА ЗА СОЦИЈАЛНО ОСИГУРАЊЕ

(Чл. 4. Закона о доприносима
за социјално осигурање)

Лица која обављају адвокатску делатност, а истовремено су корисници права на старосну пензију, не ослобађају се плаћања доприноса за социјално осигурање.

Из образложења:

Против коначног решења у управном поступку тужилац је покренуо управни спор. У тужби наводи да је погрешно становиште туженог органа да је он, иако корисник права на старосну пензију, обвезник доприноса за здравствено осигурање сходно чл. 10. Закона о доприносима за социјално осигурање. Наиме, члан 36.

овога закона изричито прописује да је за кориснике права на пензију обвезник доприноса за здравствено осигурање Фонд за пензијско и инвалидско осигурање. Дакле члан 36. је посебан, јер се односи само на кориснике права на пензију представљајући изузетак од члана 10. Закона о доприносима за социјално осигурање. Према томе, тужени је погрешно применно материјално право и предлаже да суд поништи оспорено решење.

Тужба није основана.

Сама чињеница да је тужилац пензионер не ослобађа га обавезе плаћања доприноса за социјално осигурање, јер није спорно да тужилац обавља адвокатску делатност као основно занимање, а такво ослобађање није предвиђено Законом о доприносима за социјално осигурање (Службени гласник РС 44/94, 53/95). Осим тога, у смислу члана 9. Закона о пензијском и инвалидском осигурању лица која у складу са законом самостално обављају привредну или другу делатност као основно занимање, сматрају се осигураници самосталних делатности, као и оснивачи односно власници предузећа који истовремено у њима обављају одређене послове, ако нису обавезно осигурани по другом основу. Чланом 48. Закона о доприносима за социјално осигурање, наиме ослобађају се плаћања доприноса за пензијско и инвалидско осигурање пензионисани самостални уметници и земљорадници, ако и даље наставе да обављају те делатности. С обзиром да тужилац не спада у категорију лица која су законом ослобођена плаћања доприноса, затим да није обавезно осигуран по другом основу, јер је пензионер, суд налази да је тужилац правилно и у складу са цитираним прописима задужен доприносима за социјално осигурање, чија је основица утврђена у складу са наведеним законом.

Суд је ценио наводе тужбе и нашао да исти нису основани. Наиме, тачно је да је Фонд за пензијско и инвалидско осигурање обвезник доприноса за здравствено осигурање за тужиоца као старосног пензионера, али како тужилац обавља и самосталну делатност, тужилац је по осно-

ву обављања те делатности обвезник плаћања доприноса сагласно чл. 4. Закона о доприносима за социјално осигурање.

(Пресуда Врховног суда Србије бр. У. 891/06. од 14. 05. 1998. године)

Коментар:

Становиште Врховног суда, да су обвезници доприноса за пензијско и инвалидско осигурање и пензионисана лица која обављају адвокатску делатност, у складу је са Законом о пензијском и инвалидском осигурању, који ослобађа плаћања доприноса само пензионисане уметнике и земљораднике.

Међутим становиште о обавезном плаћању доприноса за здравствено осигурање, иако су у питању пензионисана лица која обављају адвокатску делатност, не извире нити из изричитих одредби а ни из смисла осталих одредби Закона о доприносима за социјално осигурање, који одређује да је за кориснике права на старосну пензију обвезник доприноса за здравствено осигурање — Фонд за пензијско и инвалидско осигурање.

Дакле у ситуацији када постоји одредба да су лица која обављају самосталну делатност, обавезна да плаћају све доприносе и насупрот друга одредба, која одређује да корисници права на старосну пензију не плаћају доприносе за здравствено осигурање, суд предност даје првој, аргументујући да ако лице које као корисник старосне пензије, истовремено и обавља самосталну делатност, тада у погледу обавезе плаћања доприноса, има статус лица које самостално обавља делатност, без обзира на стечено право корисника старосне пензије. Основана замерка овом ставу је тумачење супротног правилима логике.

Ово стога што категорија корисник права на старосну пензију инкорпорира у себи и категорију лица која самостално обављају делатност, па се дедуктивним методом тумачења, права припадника шире категорије (корисници старосне пензије) протежу и на припаднике једног дела

категирије (самостални предузетници), а било какво ограничење, као изузетак мора бити изричито.

Друго, тумачење Врховног суда претпоставља да се у том случају за кориснике права на старосну пензију који и даље обављају самосталну делатност, плаћају двоструки доприноси за здравствено осигурање, не само да је супротно смислу одредби Закона о доприносима за социјално осигурање, већ и одредбама Закона о здравственом осигурању који у члану 8. став 1. тачка 8. код категорије оснивача, власника предузећа и радњи, право на

стицање својства осигураника условљава да већ нису обавезно осигурани по другом основу. Како су корисници права на старосну пензију већ здравствено осигурани преко Фонда за пензијско и инвалидско осигурање, тада у смислу Закона о здравственом осигурању не могу бити још једном осигурани као лица која обављају самосталну делатност, а што значи да не постоји основ за плаћање доприноса за здравствено осигурање.

**Изабрао, приредио и коментарисао
Предраг С. Веселиновић**

СА СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА одржане 02. 10. 1998. године

1. Живић Невенка, дипломирани правник, рођена 03. 11. 1950. године, уписује се 30. 09. 1998. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Кикинди, Браће Татића 10. ГА-4 локал 4.

2. Вучковић Милка, дипломирани правник, рођена 20. 02. 1953. године, уписује се 01. 10. 1998. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Футошка 31.

3. Бошњаковић Соња, дипломирани правник, рођена 20. 02. 1973. године, уписује се 02. 10. 1998. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Футогу, Змај Јовина 28. — Брише се из Именика адвокатских приправника Бошњаковић Соња, адвокатски приправник код Бошњаковић Александра, адвоката у Новом Саду, са даном 02. 10. 1998. године због уписа у Именик адвоката ове Коморе.

4. Шеремешкић Жељко, дипломирани правник, рођен 13. 05. 1964. године, уписује се 02. 10. 1998. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Бачком Моноштору, Ивана Горана Ковачића 18/а.

5. Берковић Мирослав, дипломирани правник, рођен 04. 03. 1970. године, уписује се 02. 10. 1998. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Железничка 23/2.

6. Павловић Гордана, дипломирани правник, рођена 25. 09. 1961. године, уписује се 02. 10. 1998. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Шиду, Караборћева 21.

7. Ковачевић Ана, дипломирани правник, рођена 22. 07. 1959. године, уписује се 02. 10. 1998. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Суботици, Ивана Милутиновића 101/19.

8. Рајић Владислав, дипломирани правник, рођен 09. 12. 1943. године, уписује се 02. 10. 1998. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Сомбору, 21. октобра 10.

9. Лончаревић Петар, дипломирани правник, рођен 30. 04. 1939. године, уписује се 02. 10. 1998. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новим Бановцима, Београдска 87.

10. Плачков Мирјана, дипломирани правник, рођена 06. 03. 1936. године, уписује се 02. 10. 1998. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Сремским Карловцима, Мажуранићева 3.

11. Уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Зарић Драган, рођен 06. 06. 1967. године, на адвокатско-приправнич-

ку вежбу код Перковић Мирослава, адвоката у Сомбору, дана 02. 10. 1998. године, у трајању од две године.

12. Уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Топић Цвија, рођена 02. 02. 1958. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Топић Горана, адвоката у Новом Саду, дана 02. 10. 1998. године, у трајању од две године.

13. Уписује се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду Калуђерски Милан, рођен 30. 04. 1971. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Сикимић Срђана, адвоката у Новом Саду, дана 02. 10. 1998. године, у трајању од две године.

14. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Плачков Мирјана, адвокат у Новом Саду, даном 01. 10. 1998. године, због пензионисања.

15. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Гутеша Илија, адвокат у Пландишту, са даном 05. 09. 1998. године, услед смрти. — Гутеша Лазар, адвокат у Вршцу, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Гутеша Илије.

16. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Мијатовић Миодраг, адвокат у Новом Саду, са даном 11. 09. 1998. године, на лични захтев. — Плавшић Љиљана, адвокат у Новом Саду, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Мијатовић Миодрага.

17. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Николин Јустин, адвокат у Новом Саду, са даном 12. 09. 1998. године, услед смрти. — Лаковић Милорад, адвокат у Новом Саду, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Николин Јустина.

18. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Радловић Маја, адвокат у Новом Саду, са даном 14. 09. 1998. године, ради заснивања радног односа. — Арачкић Гордана, адвокат у Новом Саду, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Радловић Маје.

19. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Животић Станислав, адвокат у Темерину, са даном 09. 09. 1998. године, на лични захтев. — Попивода Славко, адвокат у Новом Саду, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Животић Станислава.

20. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Гајин Јулијана, адвокат у Сечњу, са даном 31. 08. 1998. године, на лични захтев. — Вујовић Зоран, адвокат у Сечњу, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Гајин Јулијане.

21. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Булатовић Радоња, адвокат у Новом Саду, са даном 07. 09. 1998. године, услед смрти. — Радосављевић Љубица, адвокат у Новом Саду, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Булатовић Радоње.

22. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Станков Миливој, адвокат у Зрењанину, са даном 18. 09. 1998. године, због заснивања радног односа. — Радишић Гутеша Весна, адвокат у Зрењанину, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Станков Миливоја.

23. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Одавић Оливера, адвокат у Зрењанину, са даном 30. 09. 1998. године, због заснивања радног односа. — Секел Јован, адвокат у Зрењанину, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Одавић Оливере.

24. Брише се из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине Симић Душка, адвокатски приправник у Новом Саду, на адвокатско-приправничкој вежби код Петровић Драгослава, адвоката у Новом Саду, са даном 06. 10. 1998. године.

25. Узима се на знање да Божић Бранислава, адвокат у Новом Саду, након привремене спречности, наставља са радом почев од 01. 10. 1998. године. — Јекић Боривој, адвокат у Новом Саду, разрешава се дужности привременог заменика.

26. Узима се на знање да је Провчи Даринка, адвокат у Новом Саду, привремено спречена да обавља адвокатску делатност почев од 17. 05. 1998. године, због посебне неге детета. — Јовановић Неда, адвокат у Новом Саду, поставља се за привременог заменика Провчи Даринки.

27. Узима се на знање да је Илић Винка, адвокат у Новом Саду, привремено спречена да обавља адвокатску делатност почев од 15. 05. 1998. до 26. 06. 1999. године, због породилског одсуства. — Радујковић Коста, адвокат у Новом Саду, поставља се за привременог заменика Илић Винки.

28. Узима се на знање да је Узелац Вера, адвокат у Новом Саду, привремено спречена да обавља адвокатску делатност почев од 19. 09. 1998. до 19. 11. 1999. године, због болести. — Узелац Душан, адвокат у Новом Саду, поставља се за привременог заменика Узелац Вери.

29. Узима се на знање да је Поповић Јања, адвокат у Новом Саду, привремено спречена да обавља адвокатску делатност почев од 22. 06. 1998. године, због болести. — Ристић Драгослав, адвокат у Новом Саду, поставља се за привременог заменика Поповић Јањи.

30. Узима се на знање да је Марковић Предраг, адвокатски приправник у Темерину, прекинуо адвокатско-приправничку вежбу код Животић Станислава, адвоката у Темерину дана 09. 09. 1998. године, те да исту наставља код Кристијан Јожефа, адвоката у Темерину, дана 10. 09. 1998. године.

31. Узима се на знање да су Михајловић Јован и Илић Милан, адвокати у Зрењанину, основали Заједничку адвокатску канцеларију са седиштем у Зрењанину, Савезничка 2/а, почев од 15. 09. 1998. године.

32. Узима се на знање да је Кљајић Бранко, адвокат у Кљајићеву, преселио седиште своје адвокатске канцеларије у Сомбор, Змај Јовина 4/1, почев од 01. 10. 1998. године.

33. Узима се на знање да је Томић Јовановић Мирјана, адвокат у Новом Саду, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Пап Павла 2, почев од 23. 09. 1998. године.

34. Узима се на знање да је Пантовић Бригита, адвокат у Новом Саду, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Максима Горког 10/а, почев од 01. 09. 1998. године.

35. Узима се на знање да је Мојовић Ирена, адвокат у Новом Саду, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Ђирпанова 2/4, почев од 09. 09. 1998. године.

36. Узима се на знање да је Жүнић Витомир, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Јована Бошковића 11, почев од 15. 09. 1998. године.

37. Узима се на знање да је Сабадош Јаков, адвокат у Руском Крстуру, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Маршала Тита 91, почев од 01. 10. 1998. године.

38. Узима се на знање да је Танчић Љубиша, адвокат у Зрењанину, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Прва пролетерска 9, почев од 28. 09. 1998. године.

39. Одобрава се уговор о заступању, закључен дана 07. 09. 1998. године између ПП „ЕКСТРАФОРМ“ д.о.о. из Сенте и Лазић Момира, адвоката у Сенти.

40. Одобрава се уговор о заступању, закључен дана 07. 09. 1998. године између ПТП „ЕУРОКОРП“ на велико и мало, експорт-импорт, д.о.о. из Сенте и Лазић Момира, адвоката у Сенти.

41. Одобрава се уговор о заступању, закључен дана 10. 09. 1998. године између Д.О.О. „ПЛИНТЕХ“ из Зрењанина и Борђевић Драгана, адвоката у Зрењанину.

42. Одобрава се уговор о заступању, закључен дана 14. 09. 1998. године између „Агровојводина—Резервни делови“ из Новог Сада и Војновић Томислава, адвоката у Новом Саду.

43. Одобрава се уговор о заступању, закључен дана 20. 09. 1998. године између ДОО „МЕТАЛИК“ из Кикинде и Марићевић Миодрага, адвоката у Кикинди.

44. Одобрава се уговор о заступању, закључен дана 17. 09. 1998. године између Апотеке „ИРИС“ из Кикинде и Марићевић Миодрага, адвоката у Кикинди.

45. Одобрава се уговор о заступању, закључен дана 10. 09. 1998. године између Месне заједнице Бачки Виногради из Бачких Винограда и Павлов Жарка, адвоката у Хоргошу.

46. Одобрава се уговор о заступању, закључен дана 10. 09. 1998. године између СЗР „Метко“ из Мартоноша и Павлов Жарка, адвоката у Хоргошу.

47. Одобрава се уговор о заступању, закључен дана 24. 08. 1998. године између Ауто куће „М-М“ д.о.о. из Хоргоша и Набали Јожефа, адвоката у Суботици.

48. Именују се радна тела Управног одбора Адвокатске коморе Војводине и то:

ЕТИЧКИ ОДБОР

1. Кнежевић Сима, адвокат из Новог Сада, председник
2. Милић Владимир, адвокат из Ср. Митровице
3. Макаји Славко, адвокат из Руског Крстура
4. Зарија Корнел, адвокат из Панчева

ОДБОР ЗА ЗАШТИТУ ЉУДСКИХ СЛОБОДА И ПРАВА

1. Добросављев Милан, адвокат из Новог Сада, председник
2. Радић Горан, адвокат из Новог Сада
3. Јакшић Томислав, адвокат са Палића
4. Бачић Љубомир, адвокат из Сомбора

КОМИСИЈА ЗА ПОРЕЗЕ И ДОПРИНОСЕ

1. Вулић Бранислав, адвокат из Новог Сада, председник
2. Милић Коста, адвокат из Новог Сада
3. Копривица Зоран, адвокат из Врбаса
4. Ватић Светлана, адвокат из Новог Сада
5. Брдарић Ангелина, адвокат из Кикинде

КОМИСИЈА ЗА ИСТОРИЈУ АДВОКАТУРЕ У ВОЈВОДИНИ

1. Фајфрић др Жељко, адвокат из Шида, председник
2. Китановић Башић Бранислава, адвокат из Новог Сада
3. Корхеџ др Тамаш, адвокат из Суботице
4. Јаковљевић Бранислав, адвокат из Панчева

КОМИСИЈА ЗА БИБЛИОТЕКУ

1. Балта Славица, адвокат из Новог Сада, председник
2. Медовић Владимир, адвокат из Новог Сада
3. Укропина Дејан, адвокат из Новог Сада

Управни одбор

Теме „Гласника“ за 1998. годину:
ПРАВО И ПОЛИТИКА
СУДСКА ПРАКСА И ПРИМЕНА ПРАВА
ПРАВНИ ПОЛОЖАЈ ДРЖАВЉАНА БИВШИХ РЕПУБЛИКА СФРЈ
НА ТЕРИТОРИЈИ СРЈ
ПРАВО И ТОЛЕРАНЦИЈА
СМРТНА КАЗНА

Уређивачки одбор „Гласника“ моли своје сараднике да текстове за објављивање опреме уважавајући следеће сугестије:

- име, презиме, звање и занимање аутора исписати у левом углу прве странице изнад наслова, у прилозима за рубрике „чланци“ и „расправе“, а за рубрику „прикази“ и остале рубрике, на крају текста;
- радове куцати на пуној хартији само са једне стране листа, са таквим проредом и рубом да на једној страни има око 28 редова са по 60 словних места у реду;
- обим радова не би требало да прелази за чланке 15 страница, за расправе 10 страница, а за приказе и остале прилоге 6 страница;
- речи које треба да буду штампане латиницом, подвући црвеним, а речи које треба да буду штампане курзивом подвући црним или плавим;
- фусноте сврстати по редним бројевима на крају текста, у истом прореду као текст, уз навођење података овим редом: име или иницијал имена и презиме аутора, назив дела или часописа, број књиге или тома (ако постоје), место издавања, година издавања (за часописе број и годиште), број странице (иза скраћенице стр.); ознаку *op. cit.* користити уместо назива дела и места и године издавања када се исто дело поново цитира на прескок, а ознаку *ibid.* када се исто дело цитира узастопно;
- радове треба потписати и уз њих приложити податке о адреси, броју телефона и броју жиро рачуна аутора;
- уз чланке је пожељно приложити сажетак на српском (иза наслова) и енглеском језику (иза завршетка текста), са кључним речима, не дужи од половине једне куцане странице.

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

излази 12 пута годишње
у месечним свескама

Оснивач, власник и издавач: Адвокатска комора Војводине.
Годишња претплата: за земљу 250,00 дин., за иностранство
40 USA долара (жиро-рачун број 45700-678-2-2047
са назнаком „за Гласник“)

Овај број закључен је 23. X 1998. године.

Према мишљењу Секретаријата за информације
Републике Србије бр. 413-01-412/91-01 од 11. априла
1991. године на ову публикацију плаћа се основни
порез на промет по Тарифном броју 8. став 1. тачка 1.
алинеја 10. Тарифе основног пореза на промет.

Компјутерски слог: Младен Мозетић, ГРАФИЧАР, Нови Сад

Штампа: ГРАФО-ОФСЕТ, Сремска Каменица, ул. Светозара Милетића 15

